

LUND
UNIVERSITY
Statsvetenskapliga institutionen

STV 004
VT 2007
Handledare: Ole Elgström

Från väpnad oppositionsgrupp till politiskt parti

En komparativ studie om transformeringen och
institutionaliseringen av RENAMO, FRELIMO och SWAPO
i Moçambique och Namibia

Sandra Larsson

Abstract

This thesis explores and compares the former armed opposition groups; *Mozambique National Resistance* (RENAMO), *Front for the Liberation of Mozambique* (FRELIMO) and *South West Africa People's Organization* (SWAPO) transformation processes into political parties. The first question addressed is; What factors determines the ability of these armed opposition groups to transform into political parties after armed conflict? The question is addressed through four structural and organizational factors; international involvement, the organizations ideology and identity, their ability to change inter-elite relationships and their ability to change collective incentive strategies. The second question addressed is if the transformations process can affect the parties' degree of institutionalization? The degree of institutionalization is examined through the party's adaptability, complexity, autonomy and coherence. The degree of institutionalization is then compared to the result of the transformation process. The outcome of this inquiry indicates that the groups have been institutionalized in a various degree do to how they have handled the structural and organizational factors under the transformation process. The inquiry also shows that the international involvement and the organizations former ideology and identity play a heavy role in their decisions to transform into political parties in a post-conflict context.

Keywords: Armed Opposition Group, Political Party, Transformation, Institutionalization, Post-Conflict

Characters: 89 833

Förkortningar

ANC	African National Congress
COD	Congress of Democrats
CONCP	Conerenica das Organizacoes Nationalistas das Colónias Portugeses
DTA	Democratic Turnhalle Alliance
FRELIMO	Front for the Liberation of Mozambique
HDZ	Croatian Democratic Union
HIPC	Heavily Indebted Poor Countries
IDEA	International Institute for Democracy and Election Assistance
IMF	International Monetary Fund
IRA	Irish Republican Army
RENAMO	Mozambique National Resistance
RP	Republican Party
KLA	Kosovo Liberation Army
NUNW	National Union of Namibian Workers
MAG	Monitor Action Group
MANU	Mozambique African National Union
MID	Military Intelligence Directorate
MPLA	Movimento Popular de Libertação de Angola
NGO	Non Governmental Organization
NF	Nationernas Förbund
NUDO	National Unity Democratic Organization
PLAN	People's Liberation Army of Namibia
SDS	Serbian Democratic Party
SWANU	South West Africa National Union
SWAPO	South West Africa People's Organization
ONUMOZ	United Nations Operation in Mozambique
OPO	Ovamboland People's Organization
OSCE	Organization for Security and Co-operation in Europe
UDEMOM	Mozambique Democratic Union
UDENAMO	Mozambique National Democratic Union
UDF	United Democratic Front of Namibia
UNAMI	National Union for Mozambican Indipendence
UNEMO	Uniao Nacional dos Estudents de Moçambique
UNITA	National Union for the Independence of Angola
UNTAG	United Nations Transition Assistance Group

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	6
1.1	Syfte och problemformulering.....	7
1.1.1	Problemområde.....	7
1.1.2	Syfte.....	7
1.1.3	Frågeställning.....	7
1.2	Metod och tillvägagångssätt.....	7
1.2.1	Metodologisk diskussion.....	7
1.2.2	Material och tidigare forskning.....	9
1.2.3	Metodologiska problem.....	9
1.3	Avgränsningar och förtydliganden.....	9
2	Presentation av fallen.....	11
2.1	RENAMO och FRELIMO.....	11
2.2	SWAPO.....	12
3	Teoretiskt ramverk.....	13
3.1	Definition av begreppet politiskt parti.....	13
3.2	Transformering och institutionalisering.....	13
3.2.1	Strukturella och organisatoriska faktorer vid transformering.....	13
3.2.2	Institutionalisering av politiska partier och partisystem.....	15
3.2.3	Kriterier för vad som avses med ett institutionaliserat parti.....	16
3.3	Teoretiska utgångspunkter.....	17
4	Transformering från väpnad oppositionsgrupp till politiskt parti.....	19
4.1	Strukturella faktorer.....	19
4.1.1	Internationell närvaro.....	19
	Moçambique.....	19
	Namibia.....	20
4.1.2	Identitet och ideologi.....	21
	RENAMO.....	21
	FRELIMO.....	23
	SWAPO.....	23
4.2	Organisatoriska faktorer.....	24
4.2.1	Organisationens förmåga att förändra interelit relationerna.....	24
	RENAMO.....	25

	FRELIMO.....	25
	SWAPO.....	26
4.2.2	Organisationens förmåga att förändra kollektiva incitamentsstrategier.....	27
	RENAMO.....	27
	FRELIMO.....	28
	SWAPO.....	29
4.3	Analys.....	29
5	Institutionaliserat parti?.....	32
5.1	Partiets anpassningsförmåga.....	32
5.1.1	RENAMO.....	32
5.1.2	FRELIMO.....	33
5.1.3	SWAPO.....	33
5.2	Partiets struktur och komplexitet.....	34
5.2.1	RENAMO.....	34
5.2.2	FRELIMO.....	35
5.2.3	SWAPO.....	36
5.3	Partiets autonomi och aggregerade mål.....	37
5.3.1	RENAMO.....	37
5.3.2	FRELIMO.....	37
5.3.3	SWAPO.....	38
5.4	Sammanhållning och väljarstöd.....	38
5.3.1	RENAMO och FRELIMO.....	38
5.3.2	SWAPO.....	40
5.5	Analys.....	41
6	Slutsatser och avslutande diskussion.....	43
7	Referensförteckning.....	46
	Bilaga 1 Karta och landfakta Moçambique.....	50
	Bilaga 2 Karta och landfakta Namibia.....	51
	Bilaga 3 Tidslinje Moçambique.....	52
	Bilaga 4 Tidslinje Namibia.....	54

1 Inledning

Sedan Kalla Krigets slut har många fredsavtal innehållit premisser gällande demokratisering som en del av en lösning på interna konflikter mellan stridande grupper. Konflikterna karaktäriseras ofta av strider mellan staten och väpnade grupper där krav på självständighet eller inflytande ställs.¹ Internationella aktörer har ofta haft stort inflytande i dessa freds- och demokratiseringsprocesser med fokus på införandet av demokratiska institutioner som konkurrerande flerpartisystem, vilket har ökat trycket på militanta oppositionsgrupper att hastigt omformas till politiska partier.² Framgången för sådana fredsavtal är dock i stor utsträckning beroende av i vilken grad som de väpnade grupperna är beredda att gå från slagfältet in i det politiska livet. Med andra ord i vilken omfattning som de är villiga att omformas till politiska partier och spela enligt de nya demokratiska reglerna. Somliga grupper ger sig hän de nya premisserna och väljer att transformeras både organisatoriskt och ideologiskt till politiska partier för att få möjlighet till inflytande, medan andra förblir ”spoilers” och deltar i politiken i syfte att lägga hinder i vägen för freds- och demokratiseringsprocessen.³

Vilka faktorer kan ses som avgörande för att väpnade grupper skall transformeras till politiska partier och i vilken utsträckning påverkar transformationsprocessen den efterföljande institutionaliseringen av partiet? Detta fenomen undersöks i studiet av *Mozambique National Resistance* (RENAMO), *Front for the Liberation of Mozambique* (FRELIMO) i Moçambique samt *South West Africa People's Organization* (SWAPO) i Namibia, vilka alla har ett förflutet som väpnade oppositionsgrupper.

¹ Licklider, Roy, 1992, ”How Civil Wars End: Question and Methods”, s. 9-10, Licklider, Roy, *Stopping the Killing, How Civil Wars End*, New York: New York U.P., s. 9.

² Lane, Jan-Erik & Ersson, Svante, 1999, *The new institutional politics, performance and outcomes*, London: Routledge, s. 38.

³ Manning, Carrie, 2004, ”Armed Opposition Groups into Political Parties: Comparing Bosnia, Kosovo, and Mozambique”, s. 54-76, *Studies in Comparative International Development*, Vol:39:1, s. 56.

1.1 Syfte och problemformulering

1.1.1 Problemområde

Vilka faktorer är det som avgör att transformeringen kommer till stånd? Kan transformationsprocessen påverka graden av partiets institutionalisering? Detta är några av de övergripande frågor som behandlas i studiet av RENAMO, FRELIMO och SWAPO. Samtliga har transformerats till politiska partier men FRELIMO och SWAPO hade avsikten att implementera de nya reglerna medan RENAMO endast har antagit en partilik form.

Avsikten är att identifiera vilken eller vilka faktorer som kan förklara transformationen från väpnad oppositionsgrupp till politiskt parti i respektive fall samt undersöka hur denna process påverkat partiets grad av institutionalisering.

1.1.2 Syfte

Syftet med studien är att undersöka vilka faktorer som påverkat de väpnade oppositionsgrupperna att transformeras till politiska partier, samt hur hanterandet av dessa faktorer kan ha påverkat partiets grad av institutionalisering.

1.1.3 Frågeställning

Utifrån ovanstående problemområde och syfte har följande frågeställningar valts:

1. Vilken faktor/faktorer var avgörande för RENAMO, FRELIMO och SWAPO:s val att transformeras till politiska partier och kan de i dagsläget anses vara institutionaliserade partier?
2. Finns det något samband mellan respektive grupps transformationsprocess och dess grad av institutionalisering?

1.2 Metod och tillvägagångssätt

1.2.1 Metodologisk diskussion

Studien är en empirisk komparativ studie som utförs som en fåfallsstudie genom att jämföra de tidigare väpnade oppositionsgrupperna RENAMO, FRELIMO och SWAPO:s utveckling mot organiserade partier. Vissa paralleller dras även till *Croatian Democratic Union (HDZ)*, *Serbian Democratic Party (SDS)* och *Kosovo Liberation Army (KLA)* i Bosnien respektive Kosovo. Dessa grupper undersöks

av Carrie Manning (2004) i studien "Armed Opposition Groups into Political Parties: Comparing Bosnia, Kosovo, and Mozambique".

Vid en komparativ fåfallsstudie lämpar sig en kvalitativ utgångspunkt bäst eftersom det är ett fåtal analysenheter som undersöks. Genom att använda ett fåtal fall blir validiteten högre och studien går samtidigt mer på djupet eftersom den ser mer till fenomenets orsaker än vad en kvantitativ undersökning hade möjliggjort.⁴ Det komparativa inslaget möjliggör även att det kan diskrimineras mellan olika förklaringsfaktorer och det kan föras ett resonemang kring vilken eller vilka som har haft störst betydelse för utfallet.⁵

Eftersom grupperna skiljer sig åt i sin utveckling men till synes är relativt lika i övrigt ifråga om kulturella och historiska aspekter samt det faktum att både Moçambique och Namibia har haft en hög grad av internationell inblandning i freds- och demokratiseringsprocesserna, har det valda fenomenet studerats med hjälp av en form av *mest lika-design*. Vanligtvis innebär det att man väljer fall utifrån värdet på de oberoende variablerna (förklaringsfaktorerna) och fastställer värdet på den beroende variabeln.⁶ Det är också tänkbart att i förväg känna till värdet på den beroende variabeln, dvs. att dess partistatus skiljer sig åt, men sakna kunskap om vilken/vilka bakomliggande faktorer som har spelat en avgörande roll. En sådan s.k. *bakvänd design* tillämpas här då det är omöjligt att veta värdet på de oberoende variablerna innan undersökningen genomförts.⁷

Studien har även en teoriprovande ambition så till vida den till viss del prövar tidigare teoretiska utgångspunkter dvs. om förklaringsfaktorerna i Mannings studie kan anses vara kontextberoende eller om det går att dra allmänna slutsatser utanför den kontext som studien utgår ifrån. Avsikten är således att identifiera vilken eller vilka av de oberoende variablerna som kan förklara transformationsprocessen och graden av institutionalisering hos partierna.⁸ Hur transformationen har kommit till stånd och hur organisationerna har hanterat processen undersöks utifrån ett antal strukturella och organisationsmässiga förklaringsfaktorer som presenteras i avsnitt 3.3.2 "Teoretiska utgångspunkter och operationaliseringar". Resultatet av undersökningen ställs sedan mot graden av institutionalisering hos partierna, som studerats utifrån ett antal kriterier som presenteras i samma avsnitt som de tidigare. Respektive partis grad av institutionalisering kopplas därefter ihop med dess transformationsprocess för att undersöka om det finns något samband i respektive fall, samt vilka likheter och skillnader som finns mellan partierna.

⁴ Esaiasson, Peter m.fl., 2004, *Metodpraktikan- Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Stockholm: Norstedts Juridik, s. 98.

⁵ Ibid, s. 111.

⁶ Ibid, s. 110ff.

⁷ Ibid, s. 118f.

⁸ Ibid, s. 35f., s. 126f.

1.2.2 Material och tidigare forskning

Tidigare forskning kring väpnade oppositionsgruppers transformation kopplade till politiska partiers grad av institutionalisering är relativt tunn. Forskningen kring väpnade oppositionsgruppers transformering koncentreras ofta till frågan om "säkerhetsdilemmat" och upprättandet av politiska institutioner som tar hänsyn till parternas säkerhet, behov och intressen, vilket *inte* är fokus för denna studie.

För att undersöka varför och hur de valda grupperna har transformerats används operationaliseringar hämtade från Mannings studie och Angelo Panebiancos (1989) organisationsperspektiv i *Political Parties Organization and Power*. Panebianco diskuterar vilka organisatoriska utmaningar som grupperna stöter på vid en transformationsprocess.

I litteraturundersökningen till studien har det hittats mycket lite relevant material kopplat till institutionalisering av enskilda politiska partier i en icke västerländsk kontext och än mindre om detta ämne diskuterat i en post-konflikt kontext. Ett undantag är dock Vicky Randell och Lars Svåsand (2002) studie; "Party democratization in new democracies", som diskuterar den komplexa problematik som finns kring konceptet institutionalisering då det appliceras på stater i tredje världen.

I studien används Samuel P. Huntingtons (1968) *Political order in changing societies*, för att undersöka i vilken grad som partierna kan anses vara institutionaliserade. Graden av institutionalisering diskuteras utifrån ett antal kriterier för vad som avses med ett institutionaliserat parti.

1.2.3 Metodologiska problem

Det främsta metodologiska problemet som uppkommit under studiens gång är den empiriska obalans som finns bland de valda fallen. Det har i somliga fall varit svårt att finna tillräckligt med empiriskt material till några av de förklarande faktorerna. Detta har lett till att det ibland varit problematiskt att applicera de teoretiska utgångspunkterna fullt ut då mer djupgående material hade varit nödvändigt.

1.3 Avgränsningar och förtydliganden

Som tidigare nämnts ligger fokus *inte* på att undersöka partisystemets institutionalisering i respektive fall utan på de enskilda partierna. Det intressanta för studien är RENAMO, FRELIMO och SWAPO:s transformationsprocesser och hur denna kan ha påverkat graden av institutionalisering hos partiet.

Det är viktigt att göra skillnad på begreppen transformation och institutionalisering. I studien ses transformation som övergångsprocessen som föregår en senare institutionaliseringsprocess. Institutionaliseringsprocessen å andra sidan ses som då gruppen börjar ta steget mot en mer partilik form och

avslutas då partiet anses vara fullt institutionaliserat.⁹ Vid diskussion kring institutionalisering är det även väsentligt att göra skillnad på partisystemets institutionalisering och det enskilda partiets institutionalisering. Dessa begrepp är två skilda ting men kopplas ofta samman i resonemang kring demokratisering och kan därför vara svåra att skilja åt. Studiens fokus ligger dock på de enskilda partiernas institutionalisering även om resonemang kring partisystem diskuteras i viss mån.

Vid undersökningen av organisationernas transformationsprocesser koncentreras denna i FRELIMO:s fall till perioden efter Moçambiques självständighet 1975 då gruppen omformade sig till ett socialistiskt parti och antog en partipolitisk stadga. Vid undersökning av RENAMO:s transformationsprocess koncentreras denna till perioden efter 1992 då fred hade knutits med FRELIMO regimen och demokratiska principer infördes i Moçambique. SWAPO:s transformationsprocess koncentreras till perioden efter självständigheten 1990. Undantag från detta är dock då organisationernas identitet och ideologi studeras då denna går längre tillbaka i tiden. Undersökningen av partiernas grad av institutionalisering koncentreras den till perioden från det att de första flerpartivalen hölls i respektive stat. Detta eftersom studien förutsätter att demokratiska principer bör finnas.

⁹ Huntington, Samuel P., 1968, *Political order in changing societies*, New Haven, CT: Yale University Press.

2 Presentation av fallen ¹⁰

2.1 RENAMO och FRELIMO

Efter nästan fem århundraden som portugisisk koloni blev Moçambique självständigt 1975. Detta till följd av en militärkupp i Portugal samt den långvariga befrielsekampen under ledning av FRELIMO,¹¹ som startat en gerillakampanj mot den portugisiska kolonialmakten under 1960-talet. Efter självständigheten installerades FRELIMO som ett socialistiskt parti under ledning av Samora Machel, som även valdes till president i ett enpartisystem. Därefter följde ett sexton år långt inbördeskrig mellan den sovjetiskt stöttade FRELIMO regeringen och gerillagruppen RENAMO,¹² som stöttades av Rhodesia (Zimbabwe) och apartheidregimen i Sydafrika.¹³

År 1986 dog FRELIMO:s ledare Machel och ersattes av Joachim Chissano som president. Med hjälp av medlande representanter från Romerskkatolska samfundet, FN och ett antal afrikanska länder förhandlades ett eldupphör fram år 1992 mellan FRELIMO och RENAMO. Senare samma år undertecknades även fredsavtalet och RENAMO gick med på att inta rollen som oppositionsparti.¹⁴

År 1994 hölls det första flerpartivalet där FRELIMO tog hem segern. Chissano fick i detta val 53,3 procent av rösterna medan RENAMO och dess ledare Afonso Dhlakama erhöll 33,7 procent av rösterna. FRELIMO vann en knapp majoritet i parlamentet. När den nya regeringen installerats efter valen 1994 drog sig även FN tillbaka från Moçambique.¹⁵

Chissano och FRELIMO omvaldes 1999 trots att oppositionen denna gång var starkare och att RENAMO anklagade dem för valfusk. Moçambiques folk och det internationella samfundet ansåg att valet uttryckte folkets vilja och var relativt fritt. Trots detta fortsatte RENAMO:s protester mot FRELIMO:s vinst vilket bl.a. har uttryckt sig i avbrutna förhandlingar i parlamentet år 2000 och år 2001. RENAMO har även hotat med att bygga upp en egen regering i de sex

¹⁰ En längre tidslinje över respektive stat och organisation presenteras i Bilaga 3 och 4 (Författarens anm.).

¹¹ FRELIMO grundades 1964.

¹² RENAMO grundades 1975.

¹³ CIA-The World Factbook, "Mozambique",

<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/mz.html>, 2006-10-08, 14:30.

¹⁴ Ohlson, Thomas, 1998, *Power Politics and Peace Politics: Intra-State Conflict Resolution in Southern Africa*, Uppsala: Uppsala Universitet, s. 53f.

¹⁵ Hill, Steven M., 2004, *United Nations Disarmament Processes in Intra-State Conflict*, New York: Palgrave Macmillian, s. 71f.

nordprovinserna, vilket har gjort att RENAMO:s status som fullfjädrat parti har ifrågasatts.¹⁶

2.2 SWAPO

År 1915 upphörde den tyska kolonialmaktens inflytande över Sydvästafrika (hädanefter Namibia) och efter första världskriget fick Sydafrika NF- mandat över landet. I praktiken inkorporerade Sydafrika dock landet som sin femte provins. När Nationalistpartiet vann valet i Sydafrika 1948 infördes apartheid även i Namibia.

Under 1950-talet bildades *Ovamboland People's Organization* (OPO) och *South West Africa National Union* (SWANO) och ett organiserat motstånd mot Sydafrika inleddes. OPO ombildades senare till *South-West Africa People's Organization* (SWAPO).

Efter tretton år av gerillakrig blev Namibia självständigt 1990 och SWAPO:s ledare Sam Nujoma tillsattes som Namibias president. Sedan självständigheten har SWAPO varit en dominerande maktfaktor i det politiska livet. Regeringen har mött kritik för växande maktfullkomlighet och bristande demokrati. Trots detta har det folkliga stödet för Nujoma varit stort i valen. När SWAPO ändrade författningen 1999 så att Nujoma skulle kunna kandidera i presidentvalet en tredje gång bildades ett nytt parti i protest: *Demokraternas Kongress* (COD). Nujoma kandiderade inte i valet 2004. Istället matchade Nujoma fram en av sina ministrar, Hifikepunye Pohamba. I valet fick Pohamba och SWAPO 76 procent av rösterna, medan COD erhöll drygt sju procent.¹⁷ Detta val bedömdes som fritt och demokratiskt enligt FN. Även om COD är mycket svagt jämfört med SWAPO spelar det en viktig roll för att bygga upp en flerpartistat. SWAPO:s största väljarbas består av landets största etniska grupp, Ovambo, vilket har givit upphov till anklagelser om etnisk diskriminering.¹⁸

¹⁶Freedomhouse, "Country Report: Mozambique, 2005", <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2005&country=6796>, 2006-10-08, 14:16.

¹⁷CIA The WorldFactbook, "Namibia", <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/wa.html> 2006-10-11, 11:22.

¹⁸Freedomhouse, "CountryReport: Namibia, 2005", <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&country=6797&year=2005>, 2006-10-08, 14:08.

3 Teoretiskt ramverk

3.1 Definition av begreppet politiskt parti

Giovanni Sartoris (1976) definition av politiskt parti lyder; ”Ett parti är varje politisk gruppering som ställer upp allmänna val och i samband med det tillhandahåller kandidater till de politiska församlingarna”.¹⁹ Sartori menar att partidefinitionen skall ta med så lite som möjligt av partiets egenskaper och nöja sig med det som är nödvändigt för att kunna särskilja partier från andra organisationer. Sartoris definition är en s.k. *elektoral definition* som till synes inte pekar på många egenskaper hos partier utan fokuserar på partiets funktion i valprocesser och i det politiska systemet.²⁰

Alan Ware (1996) presenterar en bredare definition relaterad till partiets institutionella roll. Wares definition lyder; ”A political party is an institution that a) seeks influence in a state, often by attempting to occupy positions in government and b) usually consists of more than a single interest in the society and so to some degree attempts to ”aggregate interests”.²¹ Definitionen utesluter således militanta grupper från diskussionen kring politiska partier. Det finns dock undantag då somliga politiska partier som kan klassificeras härunder har militanta fraktioner som Sinn Fein och deras militanta förgrening IRA, vilka kan vara svåra att skilja åt. Definitionen utesluter dessutom partier som startat som civila organisationer och som engagerat sig i väpnad konflikt mot den sittande regimen men som efter det antagit en partilik form som kommunistpartiet i Kina.²²

3.2 Transformation och institutionalisering

3.2.1 Strukturella och organisatoriska faktorer vid transformation

Vid en analys av HDZ, SDS och KLA:s (UCK) transformation undersöker Manning vilka utmaningar som dessa grupper ställs inför som organisationer efter inbördes konflikt. Manning frågar vilka faktorer som bestämmer hur väl grupperna anpassar sig till det nya politiska ramverket och menar att det finns såväl strukturella som organisatoriska faktorer som påverkar utfallet.²³

¹⁹ Sartori, Giovanni, 1976, *Parties and party systems, a framework for analysis*, Cambridge: Cambridge University Press, s. 6.

²⁰ Bäck, Mats & Möller, Tommy, 2001, *Partier och organisationer*, femte upplagan, Stockholm: Nordstedts Juridik AB, s. 15.

²¹ Ware, Alan, 1996, *Political parties and party systems*, New York: Oxford University Press, s. 5.

²² Ibid.

²³ Manning, (2004), s. 54.

Den första strukturella faktorn är graden av *internationell närvaro*, dvs. internationella givare och sponsring av freds- och demokratiseringsprocessen, som formar och påverkar incitamentsstrukturerna för de politiska aktörerna. Internationella aktörer kan således påverka den institutionella ordningen som i sin tur påverkar de interna politiska aktörernas beslut på lång sikt. Under hur lång tid som den internationella närvaron förekommer spelar även in på vilket utfallet blir.

Den andra strukturella faktorn är oppositionsgruppens karaktär, dvs. vilken *identitet och ideologiska grunder* som gruppen knyter sig till. Manning menar att oppositionsgrupper som bildats med hjälp av utomstående krafter, som en utomstående grupp eller stat, stöter på utmaningar som skiljer sig från de grupper som är utan sådan "sponsring". Det kan då vara betydligt svårare att förändra ideologiska stöttepelare ju mer extern inblandning som finns från utomstående grupper eller stater.²⁴ Ett afrikanskt exempel på detta är den f.d. väpnade oppositionsgruppen *National Union for the Independence of Angola* (UNITA) i Angola som stöddes av bl.a. Sydafrika och Zaire i dess kamp mot *Movimento Popular de Libertação de Angola* (MPLA) i inbördeskriget i Angola. UNITA anses idag vara ett transformerat parti men kopplas fortfarande till att vara en spoiler inom politiken.²⁵

Manning utgår även ifrån Panebiancos organisationsperspektiv om att krig till fred transformationer förmedlat av en demokratiseringsprocess ställer de transformerande grupperna inför två särskilda utmaningar; 1.) De som kräver *förändringar i interelit relationerna*, dvs. intern maktbalans, hierarki, organisering mm. Koalitionen som fanns under konflikten kan behöva förändras för att organisationen skall överleva. Denna fråga är ofta kopplad till finansiella aspekter då krigstidens finansiärer sinar och ledarna blir tvungna att se sig om efter nya "skyddsherrar" och finansieringskällor. Det kan även förekomma direkta påtryckningar från internationella aktörer och givarländer i form av krav på reformation inom organisationen och ledarskapet. Eftersom organisationen ställs inför andra utmaningar i fredstid behövs förändring av organisationens identitet, organisering och ledarskap. 2.) De som kräver förändringar i sättet som partiet lockar till sig massan, dvs. *förändringar i organisationens kollektiva handlings- och incitaments strategier*. Dessa måste ses över då de som upprätthållits under konflikten inte är gångbara under fredstid.²⁶ Panebianco menar även att partiet anpassar sig till de nya politiska reglerna när det inte hotar organisationens överlevnad.²⁷ Att förändra kollektiva handlings- och incitamentsstrategier innebär också en modifiering av partiets identitet och kan avgöra dess framtid. Detta kan i sin tur underminera ledarskapets auktoritet och öka rivaliteten inom partiet. Panebianco menar dock att endast press på interelit relationerna utan press på partiets kollektiva incitamentsstrategier sällan har stor inverkan på hur

²⁴ Ibid., s. 55f.

²⁵ Rothchild, Donald S., 1997, *Managing ethnic conflict in Africa: Pressures and Incentives for Cooperation*, Washington D.C.: Brookings Institution Press, cop., s. 12.

²⁶ Panebianco, Angelo, 1989, *Political Parties Organization and Power*, Cambridge: Cambridge University Press, s. 7 och 11.

²⁷ Ibid., s. 9.

organisationer anpassar sig till de nya politiska reglerna. Det är istället dessa två faktorer tillsammans som utgör utmaningen för organisationen.²⁸

Interaktionen mellan dessa strukturella och organisatoriska faktorer bestämmer enligt Manning och Panebianco hur väl gruppen kommer att anpassa sig till det nya ramverket.²⁹

Manning fokuserar i sin studie på hur de undersökta grupperna hanterar dessa faktorer som organisationer men understryker även att olikheter i den institutionella designen kan påverka hur väl och hur villiga grupperna är att anpassa sig till de nya reglerna. Manning presenterar i sin studie att SDS och KLA gjorde mer ansträngningar inom organisationen för att anpassa sig till det nya ramverket medan HDZ fortsatte att spela på de etniska klyftor som fanns under kriget för att vinna röster i valen. Hon finner även att den internationella närvaron spelade en övertägligande roll som påtryckningsfaktor. Det som spelade den kanske främsta rollen till SDS och KLA:s medvilja var inte närvaron i sig utan inblandningen av de externa aktörerna som omformade hela det politiska systemet på ett sätt som lämnade partierna till inget annat val än att försöka anpassa sig. Manning menar även att längden och omfattningen på den internationella närvaron genom både NATO och OSCE har varit en stor bidragande faktor till omstruktureringar inom partierna. Både SDS och KLA visade på en snabbare anpassning än HDZ då de relativt snabbt gjorde omstruktureringar inom partiets ledarskap, hierarki och organisatoriska uppdelning.³⁰

3.2.2 Institutionaliserings av politiska partier och partisystem

Randell och Svåsand utvecklar i sin studie en kritik mot den traditionella konceptualiseringen om institutionalisering av politiska partier och flerpartisystem. De menar att diskussionen ofta fokuseras på västerländska och industrialiserade stater och att lite uppmärksamhet har riktats mot nya demokratier i tredje världen. De undersöker därför vilka barriärer som institutionalisering stöter på i sådana kontexter.³¹ Randell och Svåsand riktar även kritik mot att konceptualiseringen av institutionalisering ofta används utan någon vidare förklaring av dess innebörd och att det därför kan vara svårt att applicera den på en icke västerländsk demokratiskontext. De menar även att institutionalisering av enskilda partier och institutionalisering av partisystem allt som oftast inte är samstämmiga, vilket forskningen och litteraturen låter påskina. Det är enligt dem endast möjligt i en västerländsk kontext. Partisystemets institutionalisering innebär således *inte* en automatisk institutionalisering av de enskilda partierna.

Randell och Svåstad menar vidare att relationen mellan partisystemets- och partiernas institutionalisering ofta framställs som en jämn process. Författarna menar istället att detta är en mycket ojämn process som inte går hand i hand med

²⁸ Ibid., s. 13f.

²⁹ Manning, (2004), s. 54f. jmf. även Panebianco (1989).

³⁰ Manning (2004), s. 60ff.

³¹ Randall, Vicky & Svåsand, Lars, 2002, "Party institutionalization in new democracies", s.5-29, *Party Politics*, Vol:8:1, s. 6.

varandra. Detta är framförallt vara tydligt i nya demokratiers institutionalisering som ofta innebär en exkludering av somliga sociala eller etniska grupper både inom enskilda partier och i det politiska systemet som helhet. Det är därför också svårt att utveckla ett konkurrerande flerpartisystem i den mening som den traditionella partiforskningen framhäver. I afrikanska stater ses t.ex. ofta en tydlig exkludering och identifiering med partier kopplat till etniska, sociala eller nationella intressen. Författarna menar att ett konkurrerande flerpartisystem då inte existerar i någon egentlig mening eftersom ett parti är så starkt dominerande. Detta visar på den komplexitet som finns i relationen mellan institutionalisering av enskilda partier och institutionaliseringen av konkurrerande flerpartisystem.³² Överensstämmelsen mellan institutionaliserade partisystem och enskilda partier är således inte fallet i nya demokratier.³³ Detta beror bl.a. på att demokratiseringsprocessen ofta är initierad utifrån och därmed inte planerad av den enskilda staten och därför har inga förberedelser kunnat göras. Detta gynnar enligt författarna redan existerande och starka grupper. Mindre alternativa partier måste därför transformeras hastigt, antingen genom någon slags omformation eller organiseras från grunden.³⁴ Författarna menar att det finns en outtalad konsensus inom forskningen som antar att partier utvecklas successivt. Randell och Svåsand menar dock att detta inte är fallet i nya demokratier där partiets utveckling blir mer eller mindre regelbundet avbruten eller att omorganiseringen sker hastigt pga. yttre strukturella omständigheter.³⁵

3.2.3 Kriterier för vad som avses med ett institutionaliserat parti

För att avgöra i vilken grad ett parti kan anses vara institutionaliserat använder sig Huntington av fyra kriterier eller karaktärsdrag som bör finnas hos organisationen.

Det första steget mot ett institutionaliserat parti är *partiets anpassningsförmåga (Adaptility)*. Organisationens kronologiska ålder är en viktig indikator på dess förmåga att anpassa sig till nya tider, t.ex. efter en konflikt. Enligt Huntington är logiken, med vissa undantag för partier som bildats under revolution, att effektiva institutioner växer fram successivt och ju äldre organisationen är ju mer sannolikt är det att den består ännu längre. En andra och kanske bättre indikator är organisationens s.k. "generationsålder", dvs. ett ledarskifte från en generation (grundargenerationen) till en annan. Denna uppvisar enligt Huntington partiets förmåga att överleva de generationskonflikter som ofta uppstår. En sista indikator på detta kriterium är partiets förmåga att skifta från oppositionsroll till en ledande position. Detta grundar Huntington på påståendet att ett parti som inte lyckas med detta kan ses som en mindre utvecklad institution. Eftersom det här gäller kapaciteten hos partiet kan även det motsatta scenariot anses falla under detta

³² Ibid., s. 9.

³³ Ibid., s. 14ff.

³⁴ Ibid., s. 16.

³⁵ Ibid., s. 18.

kriterium, dvs. att ett sedan länge dominerande parti plötsligt befinner sig i oppositionsställning.³⁶

Det andra kriteriet är partiets *struktur och komplexitet (Complexity/Simplicity)*. Antalet subenheter, hierarki och funktionalitet samt differentieringen av de olika enheterna är viktiga indikatorer på effektivitet och institutionalisering. Partier som är uppdelade i olika sektioner och som inriktar sig på olika målgrupper är enligt Huntington mer effektiva än andra partier som inte har denna uppdelning. En ytterligare indikator är om partiet koncentreras kring en individ (ex. ledaren).³⁷

Det tredje kriteriet är partiets *autonomi (Autonomy)* och behovet av *aggregerade mål* inom partiet. Partiet skall enligt Huntington vara självständighet gentemot intressegrupper, gruppintressen eller personliga intressen inom partiet.³⁸ Huntington menar: "A political organization that is the instrument of a social group, family, clan or class lacks autonomy and institutionalization"³⁹. Det skall alltså finnas aggregerade mål inom partiet som inte får blandas ihop med snäva personliga intressen och/eller gruppintressen.⁴⁰

Det fjärde och sista kriteriet är *sammanhållningen inom partiet och kring partiet (Coherence)*. Här ses partiets interna sammanhållning som en viktig indikator på om partiet skall kunna anses vara institutionaliserat eller inte. Ett tecken på detta är att partiet håller samman vid meningsskiljaktigheter och kriser, dvs. att partiet inte faller sönder under interna konflikter. En andra indikator är det väljarstöd och valresultat som partiet uppvisar.⁴¹

Det bör tilläggas att även om Huntingtons ovanstående kriterier kan ses som goda indikatorer på partiets grad av institutionalisering så spelar även andra faktorer som ex. statens ekonomiska prestation och institutionell design roll.⁴²

3.3 Teoretiska utgångspunkter

Utifrån Mannings och Panebiancos strukturella respektive organisatoriska resonemang har nedanstående analysenheter (förklaringsfaktorer) valts för att studera RENAMO, FRELIMO och SWAPO:s transformationsprocess:

- *Internationell närvaro*
- *Identitet och ideologi*
- *Organisationens förmåga att förändra interelit relationerna*
- *Organisationens förmåga att förändra kollektiva incitaments strategier*

³⁶ Huntington (1968), s. 17ff.

³⁷ Ibid, s. 25ff.

³⁸ Ibid., s. 27.

³⁹ Ibid., s. 28.

⁴⁰ Ibid., s. 27.

⁴¹ Ibid., s. 31f.

⁴² Dix, Robert H., 1992, "Democratization and the institutionalization of Latin American political parties", s. 488- 512 i *Comparative Political Studies*, Vol: 24:4, s. 509.

Därefter analyseras partiernas grad av institutionalisering utifrån Huntingtons kriterier:

- *Partiets anpassningsförmåga*
- *Partiets struktur och komplexitet*
- *Partiets autonomi och aggregerade mål*
- *Sammanhållningen inom partiet och dess väljarstöd*

4 Transformerings från väpnad oppositionsgrupp till politiskt parti

4.1 Strukturella faktorer

4.1.1 Internationell närvaro

Moçambique

Några år efter Moçambiques självständighet bröt inbördeskriget ut mellan regeringen och RENAMO som stöddes av den Sydafrikanska apartheidregimen. FN involverades i förhandlingarna under 1990-talet och 1992 slöts *Rome General Peace Agreement* mellan Moçambiques president Chissano och RENAMO:s ledare Dhlakama. Det innebar att FN fick en intensiv närvaro i landet övervakning av eldupphöret och demobiliseringen av de båda parterna. En av FN:s huvuduppgifter var även att bistå med teknisk assistans och övervakning av det kommande valet.⁴³

Säkerhetsrådet antog även samma år resolution 782 (1992) vilken utsåg FN:s speciella representant Aldo Ajello som övervakare av FN:s arbete. Ajellos uppgift var att assistera partierna i deras förberedelser inför valet 1994. Resolutionen fastställde också FN:s militära övervakning. Båda parterna förband sig även att inrätta egna övervakningsenheter för att se till att eldupphöret hölls och att implementeringen fortskred. Det förekom dock ständiga överträdelser av eldupphöret och underlåtan av FN:s riktlinjer. Säkerhetsrådet slog därför fast att val inte kunde hållas förrän de militära aspekterna av fredsavtalet hade uppfyllts.⁴⁴ Säkerhetsrådet beslutade i resolution 797 (1992) att upprätta ONUMOZ (*United Nations Operation in Mozambique*). ONUMOZ innebar en multifacetterad fredsbevarande insats och dess mandat bestod av fyra viktiga komponenter: politiskt, militärt, elektoralt och humanitärt stöd. ONUMOZ:s operationella koncept byggde på en stark internrelation mellan dessa fyra komponenter.⁴⁵

ONUMOZ operation varade från år 1992 till januari år 1995. ONUMOZ mandat omfattade från början en tio månaders period. Mandatet förlängdes dock efter

⁴³ United Nations, "Mozambique-ONUMOZ, Background", http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozFT.htm, 2007-04-28, 14:10.

⁴⁴ S/RES/782 (1992) of 13 October 1992, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/499/21/IMG/N9249921.pdf?OpenElement>, 2007-04-28, 14:18.

⁴⁵ S/RES/797 (1992) of 16 December 1992, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/824/85/IMG/N9282485.pdf?OpenElement>, 2007-04-28, 13:33.

komplikationer i implementeringsarbetet.⁴⁶ Enligt fredsavtalet delades landet tillfälligt upp i två delar mellan FRELIMO regimen och RENAMO. Detta ledde till politiska komplikationer då RENAMO vägrade att låta FN och regeringstjänstemän få tillträde till de provinser som de administrerade. Demobiliseringen och andra politiska förberedelser försköts därför och UNOMOZ mandat förlängdes.⁴⁷

RENAMO fick samtidigt ekonomiskt bistånd från FN staterna för att förbereda sig inför det kommande valet.⁴⁸ Givarländerna med Italien i spetsen motiverade detta med att de ville ge RENAMO det minimum som krävdes för att kunna konkurrera på en jämlik grund valet. Givarna ville med andra ord leda in RENAMO på den politiska vägen och försöka få dem att överge den strategi som de hittills haft. Det yttersta argumentet torde varit att de internationella aktörerna och givarna ville se till att det fanns en konkurrerande kraft gentemot FRELIMO i det stundande valet.⁴⁹ Ajello uttryckte även att det ekonomiska biståndet från FN och annat direkt bilateralt stöd var ett viktigt instrument i att mjuka upp RENAMO:s motstånd och för att få dem att fortsätta vara delaktig i processen.⁵⁰

Namibia

FN:s generalförsamling upphävde redan år 1966 Sydafrikas mandat över Namibia och uppmanades att lämna området. Detta ignorerades dock och år 1971 förklarade Internationella domstolen i Haag att en fortsatt Sydafrikansk ockupation var olaglig. FN hade redan då erkänt SWAPO som den officiella representanten för Namibias folk.⁵¹

År 1974 utsågs FN:s speciella övervakare i Namibia, Marti Ahtisaari, men även denna gång ignorerades FN av Sydafrika. År 1976 begärde FN att val skulle hållas i Namibia under FN:s överinseende och två år senare antog säkerhetsrådet resolution 435.⁵² Resolutionen som kallas *the UN Plan* kom till stånd genom en gemensam diplomatisk ansträngning av *the Western Contact Group*⁵³. Den utarbetades även i konsultation med Sydafrika, *the Frontline states*⁵⁴, SWAPO, Ahtisaari och USA:s sändebud Chester A Crocker. Resolutionen krävde att val

⁴⁶ United Nations, "Mozambique-ONUMOZ, Mandate", http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozM.htm, 2007-04-27, 15:21.

⁴⁷ Syngé, Richard, 1997, *Mozambique: UN peacekeeping in action, 1992-94*, Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, s. 37ff. samt 41f.

⁴⁸ Ibid., s.39.

⁴⁹ Ibid., s.42f.

⁵⁰ Manning, Carrie, 1998, "Constructing opposition in Mozambique: Renamo as political party", s. 161-191, *Journal of Southern African Studies*, Vol:24:1, s. 163.

⁵¹ Cervenka, Zdenek, 1998, *Fred i Angola- frihet för Namibia?*, Världspolitikens dagsfrågor Nr:12 1998, Stockholm: Utrikespolitiska institutet, s. 26f.

⁵² S/RES/435 (1978) of 29 September 1978, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0368/80/IMG/NR036880.pdf?OpenElement>, 2007-04-29, 08:00.

⁵³ The Western Contact Group bestod av Frankrike, Kanada, Tyskland, Storbritannien och USA.

⁵⁴ The Frontline States bestod av Angola, Botswana, Moçambique, Tanzania, Zambia och Zimbabwe.

skulle hållas under FN:s övervakning samt upphörande av våldshandlingar. Sydafrika gick med på att samarbeta och implementera resolutionen. Sydafrika fortsatte dock att administrera Namibia.⁵⁵ Intensiva förhandlingar pågick därefter mellan berörda parter och Ahtisaari. Huvudfrågorna gällde främst övervakning av val samt implementering av the UN Plan. År 1982 godkändes de nya konstitutionella principerna av de inblandade parterna, vilket skapade grunden för Namibias demokratiska ramverk. Landet blev självständigt år 1990.⁵⁶

Av de fredsbevarande operationer som genomförts av FN efter Kalla Kriget har uppdraget i Namibia ansetts vara en av de mest framgångsrika. Operationen ägde rum mellan åren 1989-1990 och baserades på resolution 632 (1989)⁵⁷. Genom denna resolution bildades *United Nations Transition Assistant Group* (UNTAG). UNTAG:s mandat var enligt resolutionen att övervaka avvapningen av militanta grupper, upphörandet av allt våld, frigivningen av politiska fångar samt att de Sydafrikanska trupperna drog sig tillbaka. UNTAG skulle även verka som ett stöd Ahtisaari, som ansvarade för övervakningen av valprocessen och implementering av den nya demokratiska konstitutionen. UNTAG:s viktigaste uppgift var att skapa förutsättningar så att fria och demokratiska val kunde hållas.

Till skillnad från tidigare FN operationer bestod UNTAG av en substantiell civil enhet vilken hade befogenhet att skapa demokratiska institutioner, såsom ett väl fungerande juridiskt system och politiska institutioner. UNTAG bestod även av en militärdel i övervakningssyfte.⁵⁸

4.1.2 Identitet och ideologi

RENAMO

RENAMO grundades år 1975 som en antikommunistisk opposition mot FRELIMO regimen. Grundandet leddes utifrån av Rhodesia och apartheidregimen i Sydafrika.⁵⁹ Rhodesias intresse att sponsra en rebellgrupp inom Moçambique har sin grund i FRELIMO:s offensiv mot Portugisiska styrkor i Tete provinsen 1973.⁶⁰ Beslutet att grunda en "pseudo-terrorist" rörelse i Moçambiques togs redan före självständigheten från Portugal 1975. Beslutet togs mellan *Rhodesian Central Intelligence Organization* (CIO) och Portugal före statskuppen i Lissabon

⁵⁵ Forrest, Joshua B., 2004, *Subnationalism in Africa, Ethnicity, Alliances and Politics*, London: Boulder, Lynne Rienner Publishers, s. 183f.

⁵⁶ U.S Department of State, Bureau of African Affairs, "Background note: Namibia", Namibia-<http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5472.htm>, 2007-04-11, 15:37.

⁵⁷ S/RES/632 (1989) of 16 February 1989, <http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/557/69/IMG/NR055769.pdf?OpenElement>, 2007-04-29, 09:32.

⁵⁸ United Nations, "Namibia- United Nations Transition Assistant Group, Mandate", http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagM.htm, 2007-04-15, 13:36.

⁵⁹ Msabaha, Ibrahim, 1995, "Negotiating an End to Mozambique's Murderous Rebellion" i Zartman, I. William (red), *Elusive Peace. Negotiating an End to Civil Wars*, Washington D.C. USA: The Brookings Institution, s. 211f.

⁶⁰ Vines, Alex, 1996, *Renamo: from terrorism to democracy in Mozambique?*, London: James Currey, s. 15.

1974. RENAMO bestod härefter av personal från den portugisiska kolonialmaktens militära styrkor och de portugisiska grupperna *Grupos Especiais* (GEs) och *Grupos Especiais Pára-quedistas* (GEPs) (dessa tillsammans kallas även *The elites units of the black*) som flydde från Moçambique efter självständigheten. Huvudgruppen bakom grundandet var den s.k. *Flechas unit* som kontrollerades av Portugisiska underrättele- och säkerhetstjänsten. Huvudfiguren bakom denna var Orlando Cristina.⁶¹

CIO och Cristina bedrev offensiv propaganda för att värva medlemmar inom Moçambique som sändes till träningsläger belägna i Rhodesia. En av de tidigt rekryterade var Andre Matsangaissa som var en f.d. högt uppsatt FRELIMO anhängare som senare blev RENAMO:s ledare. Under inbördeskriget i Rhodesia etablerades även permanenta baser i Moçambique och RENAMO utförde därefter diverse attacker mot infrastruktur, hamnar och olje- och vattenledningar samt plundrade byar, jordbruk och affärsverksamheter. Rhodesias och RENAMO:s mål var att sabotera Moçambiques ekonomi och på så sätt försvaga landet.⁶²

Fram till 1978 var RENAMO totalt beroende av Rhodesia. När Matsangaissa dog ersattes han med Afonso Dhlakama. Detta resulterade i att Rhodesia och CIO nu började dra tillbaka delar av sitt stöd. RENAMO vände sig nu till Sydafrikanska MID (*Military Intelligence Directorate*) som haft tidigare kontakt med Cristina.⁶³ Sydafrika hade tidigare avböjt Cristinas inviter om sponsring då de efter Moçambiques självständighet ingått ett informellt samförstånd med landets regering att ingendera av staterna skulle bistå varandras opposition. Denna hållning förändrades dock vid ledareskiftet inom MID. Sydafrika hade nu även en annan hållning och de militära säkerhetsfrågorna var dominerande på den politiska dagordningen. MID:s primära mål var att upplösa allt utomstående stöd till anti-apartheid rörelsen vilket förde säkerhetsfrågorna högt på dagordningen för att skapa ett kraftigt ”säkerhetsnät” kring Sydafrika. I taktiska termer innebar detta en neutralisering av the Frontline States genom ekonomiska, diplomatiska och militära medel. Inom Moçambique tog sig detta uttryck genom ekonomiskt sabotage och direkta attacker mot ANC anhängare.⁶⁴ RENAMO ansågs nu agera som MID:s och apartheidregimens marionett i Moçambique och dess agenda var tydligt militärt inriktad.⁶⁵

FRELIMO

⁶¹ Hall, Margaret & Young, Tom, 1997, *Confronting Leviathan: Mozambique Since Independence*, London: Ohio University Press., s. 117f.

⁶² Hall & Young (1997), s. 118f.

⁶³ Vines (1996), s. 16f.

⁶⁴ Von Hippel, Karin, 1998, ”Old concepts and new Challenges: African nationalism in the post-Cold War era”, s. 28-42 i Akinrinade, Sola & Sesay, Amdu (red.), *Africa in the post-Cold War International System*, London: Pinter, s. 29f.

⁶⁵ Manning (1998), s. 163.

De första nationalistiska rörelserna i Moçambique grundades i början av 1960-talet. Bland dessa var *The National Democratic Union of Mozambique* (UDENAMO), som drog flest medlemmar från de centrala och södra delarna av landet och *Mozambique African National Union* (MANU), vilken bestod av koalitioner mellan arbetarrörelser i Mombasa, Kenya. Den viktigaste var dock *National Union for Mozambican Independence* (UNAMI) som erhöll störst stöd i Tete provinsen.

Julius Nyerere och Eduardo Mondalene som var grundarna till *Uniao Nacional dos Estudantes de Moçambique* (UNEMO)⁶⁶, båda med rötter i ovanstående organisationer var två av huvudfigurerna bakom idén om en väpnad befrielse rörelse som skulle stå mellan dessa organisationer. De hade väl utvecklade internationella kontakter bland en rad västerländska religiösa grupper som även finansierade deras projekt till en början.⁶⁷ Inspirerade av händelserna i Angola och Guinea och av tankar från Mao Tse-tung i Kina och general Giap i Vietnam. Tanken var att komplettera den folkliga rörelsen med en väpnad gerillagrupp. FRELIMO grundades därför 1962 i Tanzania som ett komplement till dessa rörelser.⁶⁸ Målet var att frigöra Moçambique från den portugisiska kolonialmakten och skapa en socialistisk stat. Mondalene blev FRELIMO:s ledare och verkade i exil i Tanzania. FRELIMO etablerade senare permanenta baser i Moçambique och fick politisk träning av kinesisk militär samt stort stöd av Sovjetunionen och dess allierade.⁶⁹ Efter självständigheten profilerade sig FRELIMO som ett Marxistiskt- Leninistiskt parti under ledning av Samora Machel som tidigare varit en högt uppsatt militärledare inom organisationen.⁷⁰

SWAPO

SWAPO har sina rötter i arbetarrörelserna OPO och SWANO. OPO grundades 1958 av namibiska arbetare i Kapstaden under ledning av Andimba Toivo ja Toivo. Gruppens mål var att upplysa dess omgivning om det förtryck som Sydafrika utövade över folket i Namibia samt verka som ett stöd för kontraktsarbetarna i Ovamboland (norra Namibia). Organisationen flyttade sedan till Windhoek under ledning av Sam Nujoma. SWANO som bildades under 1950-talet som ett organiserat motstånd mot den Sydafrika apartheidregimen. OPO ombildades 1965 till SWAPO. Nujoma tydliggjorde från början att frihetskampen skulle föras fredligt genom att skapa en folklig opposition inne i Namibia och genom diplomatiska ansträngningar. Organisationen bedrev sin verksamhet i exil i Zambia och spred politisk propaganda därifrån. SWAPO var också framgångsrik i

⁶⁶ UNEMO grundades 1961 av studenter från Moçambique som flytt till Frankrike från Portugal. UNEMO blev senare FRELIMO:s studentgren.

⁶⁷ Hall, Margaret, 1990, "The Mozambican National Resistance Movement (Renamo): A study in The Destruction of an African Country" s. 39-68, *Africa*, Vol: 60:1, s. 44f.

⁶⁸ Munslow, Barry, 1983, *Mozambique: the Revolution and its Origins*, Harlow: Longman, s. 58.

⁶⁹ Hall & Young (1997), s. 13ff.

⁷⁰ Vines (1996), s. 26f.

de förhandlingar som bedrevs med överinseende av FN.⁷¹ SWAPO:s strategi ändrades dock 1966 då *People's Liberation Army of Namibia* (PLAN) bildades som SWAPO:s militära gren och den väpnade kampen mot Sydafrika inleddes. SWAPO och PLAN verkade fortfarande i exil i Zambia.

Då Angola utropades självständigt 1975 etablerade SWAPO baser för PLAN i landet med stöd av MPLA-regeringen som backades upp av Kuba och Sovjetunionen i kampen mot Sydafrika. De militära aktionerna beskrivs som mindre framgångsrika men de lyckades dock skapa ett brett folkligt för SWAPO. Organisationen erkändes även av FN som Namibias representant i fredsförhandlingarna.⁷²

4.2 Organisatoriska faktorer

4.2.1 Organisationens förmåga att förändra interelit relationerna

RENAMO

Enligt Panebianco kan koalitionen som fanns under konflikten behöva förändras för att organisationen skall överleva. Detta kan vara kopplat till finansiella aspekter då krigstidens finansiärer sinar och ledarna blir tvungna att se sig om efter nya finansieringskällor. Det kan även förekomma direkta påtryckningar från internationella aktörer och givarländer i form av krav på reformation eller att hjälpa organisationen genom övergångsperioden.⁷³ Dessa aspekter är märkbart synbara hos RENAMO:s hantering av interelitrelationerna.⁷⁴

RENAMO agerade i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet som MID:s och apartheidregimens marionett i Moçambique och dess agenda var uteslutande militärt inriktad.⁷⁵ Under åren 1989-1990 avtog dock stödet från Sydafrika och MID markant. Den främsta anledning till detta tros vara ledarskiftet i Sydafrika 1989. Sydafrikas president P.W. Botha ersattes med F.W. de Klerk, vilket ledde till att Sydafrika kom att bli en stat i förändring. De Klerk förde en mindre militant inriktad politik än sin företrädare samt pressades av USA och Storbritannien att låta stödet till RENAMO avta. Stödet fortsatte dock informellt men i betydligt mindre skala än tidigare.⁷⁶ RENAMO hade då även en mycket spretig organisering, vilken bestod av 22 stycken olika uppdelningar på lokal nivå koncentrerad till landsbygden. Detta gjorde att de olika grupperna blev mer och

⁷¹ Stureges, Paul, Katjihingua, Mbensae, Mchombo, Kingo, 2004, "Information in the national liberation struggle: modeling the case of Namibia (1966-1990)", s. 735-750, *Journal of Documentation*, Vol 61:6, s. 747f.

⁷² Leys, Colin & Saul, John S., 1994, "Liberation without Democracy? The Swapo Crisis of 1976", s. 123-147, *Journal of Southern African Studies*, Vol:20:1, s. 124.

⁷³ Panebianco (1989), s. 7 och 11.

⁷⁴ Författarens anm.

⁷⁵ Manning (1998), s. 163.

⁷⁶ Vines (1996), s. 29ff.

mer självständiga i sitt agerande och okontrollerbara för det centrala ledarskapet. RENAMO som organisation var nu svag och dess handlingskraft var begränsad.⁷⁷

I samband med att UNMOZ operationen mottog RENAMO ekonomiskt bistånd från FN staterna och andra direkta bistånd för att förbereda sig inför det kommande valet.⁷⁸ Givarna ville leda in RENAMO på den politiska vägen och få dem att överge den militära agenda som de hittills haft.⁷⁹ Detta ekonomiska stöd kom till RENAMO då organisationen var svag och vilse. Pressen från de internationella givarna var tydlig vilket ledde till att RENAMO började omstrukturera sig mot ett politiskt parti.⁸⁰

Den ledande koalitionen inom RENAMO bestod efter konflikten slut av en liten och sammansvetsad grupp koncentrerad kring ledaren Dhlakama. Ledarskapet var och är fortfarande högst personilistiskt. De flesta av anhängarna hade varit med i organisationen sedan grunden. Denna exklusiva koalition utgjorde grundstommen i organisationens hierarki och kvarstod efter konflikten slut. Gruppen hade kontroll över organisationens viktigaste funktioner, som distributionen av de finansiella resurserna som givits till dem för att omformas till parti.⁸¹

RENAMO:s största utmaning inför omstruktureringarna var att rekrytera kandidater till parlamentsvalet, vilket skapade spänningar inom organisationen då man inte ville utmana det existerande ledarskapet. Dessa kandidater bestod antingen av nya rekryter som stött RENAMO under kriget eller medlemmar från hemliga statsenheter inom organisationen. De ledare som funnits inom organisationen under konflikten blev uppflyttade till parlamentsdelegationen. Detta innebär att RENAMO i stort sett har behållit samma struktur och ledarskap under efterkrigstiden som de innehade under konfliktperioden. RENAMO fortsatte även att använda sin nya position i politiken att ifrågasätta hela processen.⁸²

Enligt Manning kunde denna organisationsform upprätthållas under efterkrigstiden av två anledningar; RENAMO:s totala beroende av finansiellt stöd utifrån för att överleva samt det faktum att de internationella aktörerna och givarnas erkännande av Dhlakama som ledare. Erkännande och finansiellt stöd från FN och internationella givare gjorde enligt Manning mycket för att stärka organisationens utformning och befästa dess ledarskap.⁸³

FRELIMO

FRELIMO:s struktur under befrielsekriget mot den portugisiska kolonialmakten påminner mycket om RENAMO:s organisation. Organisationen var mycket spretig med små regionala undergrupper och ledarskapet var strikt koncentrerat

⁷⁷ Ibid., s. 30f.

⁷⁸ Manning (1998), s. 165.

⁷⁹ Synge (1997), s. 39.

⁸⁰ Vines (1996), s. 33.

⁸¹ Ibid., s. 158.

⁸² Manning (1998), s. 167.

⁸³ Manning (2004), s. 64f.

till Machel och hans närmsta stab. FRELIMO:s organisation bar tydliga gerillagrupsdrag även om dess agenda var tvådelad, dels militär och dels politisk.⁸⁴

Efter självständigheten från Portugal ställdes landet inför svåra ekonomiska problem. Alla portugiser hade lämnat Moçambique, vilket var tydligt märkbart i både produktions- och jordbrukssektorn. FRELIMO började nu omorganisera sig mot ett politiskt parti och proklamerade en socialistisk enpartistat.⁸⁵ Flera ekonomiska reformer genomfördes inom jordbruks- och produktionssektorn som innebar en centraliserad ekonomi och målet var att landet skulle bli självförsörjande.⁸⁶ Vid FRELIMO:s kongress i början av 1977 kungjorde sig FRELIMO som ett Marxist-Leninistiskt parti. Vid kongressen drogs även partiets riktlinjer upp. FRELIMO sökte efter att bli ett pionjärparti där makten inom partiet skulle präglas av demokratisk centralism. Partiets bestod i grova drag av en central kommitté och en verkställande gren, vilken utsågs av ledarna inom partiet. Samma år upprättades även folkets församling, som var spetsen på en pyramid av indirekt valda regionalförsamlingar. Direktval förekom endast på lokal nivå. Regionalförsamlingarna ansvarade för att välja den nationella församlingen. Alla dessa skulle agera och fungera enligt principerna om demokratisk centralism, vilken gick ut på att de skulle fungera som kanaler nedåt av de direktiv som gavs av den centrala makten.⁸⁷ FRELIMO:s regim var totalt dominerad av ledargruppen, dvs. partiets politiska byrå och Machels närmsta män, bland vilka de stora politiska posterna fördelades. Inom ledarskapet var Machel den centrala figuren och regimens röst.⁸⁸ FRELIMO:s ledarskap präglades av å ena sidan massdeltagande och folkets behov samt å andra sidan en sträng ”top-down” vision om social utveckling som skulle uppnås med hierarkiska och centraliserade medel. Denna ledarskaps- och partiform kom att bestå fram till i slutet av 1980-talet.⁸⁹

SWAPO

SWAPO hade precis som FRELIMO en socialistisk agenda och dess ledarskap och hierarki påminner mycket om FRELIMO:s efter självständigheten. Den centrala makten inom organisationen bestod av Nujoma och hans närmsta män. Denna arbetade i exil till i mitten av 1980-talet men opererade inom Namibia genom undergrupper som hade till uppgift att sprida propaganda genom lokala medier.⁹⁰ Till skillnad från de ovanstående grupperna ses dock en mindre spretig organisation med få konflikter inom ledarskapet under konfliktperioden, vilket har

⁸⁴ Hall & Young (1997), s. 40ff.

⁸⁵ Ibid., s. 58f.

⁸⁶ Ibid., s. 50f.

⁸⁷ Sidaway, James D. & Simon, David, 1993, “Geopolitical Transition and State Formation: The Changing Political Geographies of Angola, Mozambique and Namibia”, s. 6-28, *Journal of Southern African Studies*, Vol: 19:1, s. 15f.

⁸⁸ Ibid., s.17.

⁸⁹ Hall & Young (1997), s. 73f.

⁹⁰ Sturges, Mbenae & Mchombu (2004), s. 740.

kvarstått under efterkrigstiden. Ledarskapet var centraliserat men mindre personilistiskt och istället grundat på lojalitet inför både Nujoma och SWAPO. Efter självständigheten skedde inget ledarbyte som var fallet i RENAMO och FRELIMO. Nujoma stod ganska säkert som ledare under konfliktperioden och under efterkrigstiden, då det var få inom partiet som kunde utmana honom. Enligt Peter VonDepp (1997) berodde detta framförallt på SWAPO:s roll mellan åren 1959-1989 som Namibias internationellt erkända representant.⁹¹ Framgång i de internationella förhandlingarna samt det breda folkliga stöd som byggts upp redan under befrielsekampen gjorde att den interna organisationen kunde upprätthållas.⁹²

4.2.2 Organisationens förmåga att förändra kollektiva incitamentsstrategier

RENAMO

Av de organisationer som undersöks är RENAMO den som utsatts för minst press att förändra sina kollektiva handlings- och incitamentsstrategier.⁹³ Eftersom 1992 års fredsavtal uteslöt användandet av våld eller militära medel blev istället de socioekonomiska frågorna RENAMO:s nya vapen. Den sociala och politiska polarisering som kriget hade givit upphov till kvarstod även under efterkrigstiden. RENAMO kunde därmed fortsätta att profilera sig själv som en ”koalition för de marginaliserade”. De betraktade sig själv som offer för den socioekonomiska och politiska snedfördelning som FRELIMO regimen givit upphov till enligt RENAMO. Misslyckande i FRELIMO:s försök att förbättra levnadsstandarden i de värst drabbade områdena, från vilka RENAMO fick sitt största stöd, hjälpte till att befästa RENAMO:s politiska position. Enligt denna taktik har RENAMO fört sin opposition mot FRELIMO under hela efterkrigstiden. Vilket visar att RENAMO har gjort lite för att förändra sin politiska strategi då man fortfarande spelar på de klyftor som fanns under konfliktperioden.⁹⁴

RENAMO:s behov att upprätthålla en effektiv blandning av selektiva och kollektiva incitament under övergångsperioden var begränsade. Detta har resulterat i att organisationen inte har vidareutvecklats i någon större utsträckning och det viktigaste för RENAMO har enligt Alex Vines (1995) varit att upprätthålla selektiva incitament. Genom att säkra selektiva incitament på basis av givarnas stöd och möjligheten att vinna befattningar har RENAMO kunnat

⁹¹ VonDepp, Peter, 2005, “Party Cohesion and Fractionalization in New African Democracies: Lessons from Struggles over Third-Term Amendments”, s.65-87, *Studies in Comparative International Development*, Vol:40:3.

s. 72.

⁹²Lindeke, William A., 1995, “Democratization in Namibia: Soft state, hard choices”, s. 3-30, *Studies in Comparative International Development*, Vol: 30:1. s. 16.

⁹³ Författarens anm.

⁹⁴ Hall & Young (1997), s. 163.

fortsätta att vara en politisk aktör inom systemet.⁹⁵ Manning menar även att tvåpartisystemet inom Moçambique även har tillåtit RENAMO att vidhålla samma strategi som under konflikten. RENAMO har därför haft lite press på sig att ta itu med frågan om den interna organisationens utveckling och att utforma ett tydligt partiprogram.⁹⁶

FRELIMO

Panebianco menar att förändringar inom de kollektiva handlings- och incitamentsstrategier också innebär en modifiering av partiets identitet,⁹⁷ vilket ses tydligt i FRELIMO:s fall.⁹⁸

År 1986 dog FRELIMO:s ledare Machel i en flygplanskrasch och ersattes med den mer reformvänliga Chissano. Detta ledarskifte innebar stora förändringar för partiet och Moçambique. När Chissano kom till makten hade få av de mål som satts upp infriats och behovet av förändring var stort då socialismen började vackla i övriga världen. Stödet från Sovjetunionen avtog då kommunismen föll i Europa 1989 vilket är ytterligare en faktor till FRELIMO:s behov av förändring av dess incitamentsstrukturer. Moçambiques ekonomiska situation gjorde det även landet och FRELIMO mottagligt för påtryckningar. Efter hårda påtryckningar från västmakterna USA och Storbritannien övergav FRELIMO Marxism-Leninismen som ideologi 1989 till förmån för marknadsekonomi och kapitalism. Detta som ett led för få rättsidor på statens sargade ekonomi. Två motpoler socialism och liberalism stod nu mot varandra. Det var dock med någon motvilja som FRELIMO tvingades genomföra nya demokratiska reformer inom partiet och i landet i övrigt.⁹⁹

Partiets förändringar i dess politiska strategi är högst märkbar. Före 1990, då förändringarna gjordes, var FRELIMO:s primära mål att eliminera den koloniala strukturen och det förtryck som fanns under denna tid. Det främsta medlet för att göra detta bestod av centralism och disciplin. Nu proklamerade FRELIMO istället ett utvecklande av den demokratiska staten där makten skall utgå från folket. FRELIMO:s mål hade tidigare även varit att skapa en självständig och självförsörjande stat. Partiet framhöll nu istället samarbete med andra stater. Viktigast av allt har varit frågan om den svåra ekonomiska situation som landet befinner sig i samt att försöka minska klyftorna mellan samhällsklasserna. En rad ekonomiska reformer infördes och partiets nya strävan var att minimera fattigdomen samt uppmuntra företagande. FRELIMO regimen förändrade även konstitutionen så att ett flerpartisystem infördes. FRELIMO moderniserade även partiets inre och rekryterade nya medlemmar och ledare utifrån, vilka kallades

⁹⁵ Vines, Alex, 1995, *Angola and Mozambique: the aftermath of conflict*, London: Research Institute for the Study of Conflict and Terrorism, s. 185f.

⁹⁶ Manning (2004), s. 69.

⁹⁷ Ibid., s. 13f.

⁹⁸ Författarens anm.

⁹⁹ Suttner, Raymond, 2004, "Transformation of political parties in Africa today", s. 1-27, *Transformation: Critical Perspectives on Southern Africa*, Vol: 55, s. 6.

”the modernizing elite”, som underlättat partiets övergång till mer liberala och marknadsekonomiska strategier.¹⁰⁰

SWAPO

Under konfliktperioden uttryckte SWAPO tydligt socialistiska drag och uttalade att dess strategi var att: "build a classless, non-exploitative society based on the ideals and principles of scientific socialism"¹⁰¹ Under det första valet vidhöll SWAPO denna socialistiska agenda. Trycket från de internationella aktörerna och kommunismens fall 1989 medförde dock att styret inom SWAPO var tvungna att sakta överge denna politiska strategi. SWAPO stod nu inför en liknande situation som FRELIMO gjorde i Moçambique.¹⁰²

Som tidigare påpekats menar Manning att statens institutionella design och partisystem kan påverka partiets val att anpassa sina kollektiva incitamentsstrategier till efterkrigstiden.¹⁰³ Som diskuterades ovan i fallet RENAMO har tvåpartisystemet varit en bidragande faktor till att partiet inte varit särskilt angelägna om att förändra sina strategier och utforma ett tydligt partiprogram. Namibia har precis som Moçambique ett flerpartisystem. Skillnaden är dock att det efter självständigheten från Sydafrika började utvecklas fler oppositionspartier. Detta har enligt William A. Lindeke (1995) varit en bidragande faktor till att SWAPO fann det nödvändigt att förändra sina incitamentsstrategier och sättet att locka till sig massan då oppositionen växte fram.¹⁰⁴ Detta hävdas vara en av de största orsakerna till att SWAPO anammade en mer liberal hållning samtidigt som pressen från internationella aktörer och kravet om att implementera den nya demokratiska ordningen.¹⁰⁵

En av de största utmaningarna för SWAPO regimen är de olika etniska konflikter och klyftor som uppstått under efterkrigstiden. SWAPO som har sina rötter i arbetarrörelsen OPO, där flertalet av medlemmarna tillhörde Ovambo stammen, vilken utgör majoriteten av Namibias befolkning. SWAPO har därför mottagit mycket kritik kring etnisk favorisering, vilket partiet under efterkrigstiden försökt tvätta bort och profilera sig som ett brett parti som riktar sig till samtliga befolkningsgrupper inom Namibia.¹⁰⁶

4.3 Analys

Enligt Manning och Panebianco spelar graden av den internationella närvaron in som en faktor till att militanta grupper transformeras till politiska partier. Internationella aktörer kan påverka den institutionella ordningen eller sätta

¹⁰⁰ Hall & Young (1997), s. 219f.

¹⁰¹ Saul, John S. & Leys, Colin, (2003), "Forgotten history as Politics in Contemporary Namibia", s. 333-353, *Journal of Southern African Studies*, Vol: 29:2, s. 338.

¹⁰² Ibid., s. 343.

¹⁰³ Manning (2004), s. 60.

¹⁰⁴ Lindeke (1995), s. 8.

¹⁰⁵ Ibid., s. 10.

¹⁰⁶ VonDoepp (2005), s. 71.

finansiell press på grupperna som i sin tur påverkar dess beslut.¹⁰⁷ Detta ses i både Moçambique och Namibia, där det funnits en långtgående närvaro av FN, dels genom förhandlingsprocesserna och i implementeringsarbetet. De båda fallen karaktäriseras också av kravet på att implementera demokratiska reformer i de politiska organisationerna. Det är även tydligt att de väpnade oppositionsgrupperna därmed inte gavs något alternativ än den politiska vägen, vilket även var fallet i Mannings studie.

I Moçambique och RENAMO:s fall är trycket från internationella givare och finansörer särskilt märkbart. Det internationella biståndet till RENAMO kan även sägas vara väl i tiden då organisationen var svag och hade brister i ledarskapet samt att det finansiella stödet från Sydafrika markant hade dragits tillbaka. Hade inte RENAMO upplevt denna svaghet hade organisationen med all säkerhet inte varit lika benägen att acceptera de internationella givarnas krav på förändring. RENAMO var helt enkelt beroende av de internationella givarnas bistånd för att överleva och gick därför med på att försöka förändra organisationen och rusta det som ett politiskt parti inför det kommande valet. Försök till omorganisering gjordes inom RENAMO men det tydliggjorde även att ledarna inom organisationen inte var tillräckligt villiga för att rekrytera moderata och reformvänliga medlemmar. Ledarskapet var centraliserat och högst personlistiskt och man såg en fara i att rekrytera medlemmar som kunde utmana ledarkoalitionen. Hierarkin inom organisationen bestod därför i stort sätt i samma form som under krigstiden. Detta påverkade även RENAMO:s egentliga vilja att skapa sig en ny identitet och förändra de kollektiva handlings- och incitamentsstrategier och tillämpar samma politiska strategi som under konfliktperioden. Partisystemet i landet kan även sägas bidra till att denna strategi kan vidmakthållas då RENAMO kan ses som ohotad i sin oppositionsställning och är den enda som kan leverera ett alternativt politiskt budskap gentemot FRELIMO.

FRELIMO och SWAPO har flera gemensamma nämnare, dels har båda organisationerna en politisk agenda vid sidan av den väpnade kampen, dess mål är självständighet och båda har sina rötter i arbetarrörelser inom respektive stat samt har innehaft en tydlig socialistisk identitet som de senare övergivit. FRELIMO och SWAPO inleder transformationsprocessen främst pga. att den socialistiska ideologin inte länge går att upprätthålla samt pga. det stora trycket från de internationella aktörerna. I FRELIMO:s fall är ledarskiftet från Machel till Chissano även en bidragande faktor till förändring och omorganisering.

Båda organisationerna har även ett brett folkligt stöd då deras rötter ligger i folkliga arbetarrörelsernas befrielsekamp och är folkligt förankrade redan under konfliktperioden, vilket RENAMO saknade. Detta kan ha underlättat FRELIMO:s och SWAPO:s transformationsprocesser.

Det som främst skiljer grupperna åt är att SWAPO och FRELIMO har en politisk agenda som utgör huvudfåran i dess verksamhet vid sidan om den väpnade kampen. RENAMO hade endast en strikt militär agenda, vilket är en anledning till organisationens svaghet. RENAMO saknar även en egen politisk

¹⁰⁷ Manning (2004), s.55.

identitet. Då stödet från dess grundarstater avtagit stod RENAMO vilse utan vägledning och därmed inför en kris inom organisationen om inte de internationella givarna kommit till undsättning. Avsaknaden av någon egentlig identitet och egen agenda försvårar därför RENAMO:s transformationsprocess. Detta bekräftar Mannings slutsats om att väpnade oppositionsgrupper som bildats med hjälp av externa stater stöter på utmaningar som skiljer sig från andra grupper.¹⁰⁸

Medan FRELIMO och SWAPO är villiga att reformeras gör RENAMO små ansträngningar för omstruktureringar inom organisationen. Organisationen vidmakthåller egentligen samma hierarki och maktbalans som under konflikten.

Gemensamt för samtliga fall är att spänningar på ett eller annat sätt uppstod inom organisationen. Spänningarna inom interelitrelationerna ledde dock nödvändigtvis inte till en direkt ändring av kollektiva handlings- och incitamentsstrategier.

¹⁰⁸ Manning (2004), s. 55f.

5 Institutionaliserat parti?

5.1 Partiets anpassningsförmåga

5.1.1 RENAMO

Det första steget mot en institutionaliserad organisation är partiets anpassningsförmåga till nya tider. Som diskuterats i kapitel 4 "Transformation till politiskt parti", har RENAMO haft svårigheter att anpassa och förändra interelit relationerna inom organisationen samt de kollektiva handlings- och incitamentsstrukturerna. En viss anpassning kan dock ses i RENAMO:s beteende under efterkrigstiden.

En indikator på partiets anpassningsförmåga är organisationens s.k. "generationsålder", dvs. ett ledarskifte från en generation till en annan.¹⁰⁹ När Matsangaissa dog uppstod en maktkamp inom gruppen vilket försvagade organisationen betydligt. Matsangaissas närmsta man, Afonso Dhlakama, gjorde anspråk på ledarskapet. Dhlakama var dock impopulär både i Rhodesia och i sina egna led inom RENAMO. Kampen löstes med flera mystiska försvinnanden av Dhlakamas motståndare. Detta skapade ytterligare spänningar inom RENAMO då missnöjet med Dhlakamas ledarskap var stort.¹¹⁰ Dhlakama kom dock att accepteras med tiden. Ledarbytet till Dhlakama innebar en "mjukare" hållning än tidigare. RENAMO hade tidigare ställt krav på legitimitet och erkännande av FRELIMO, vilket dock kom att ändras under efterkrigstiden. Dhlakama eftersökte en varaktig fred och RENAMO var nu istället villiga att försöka bygga en politik plattform och dess nya krav var en delning av makten i Moçambique.¹¹¹ RENAMO accepterade också kraven på upphörandet av våldsanvändning och insåg att det enda sättet för organisationen att överleva var att följa resolutionen om eldupphör och implementera fredsavtalets krav i organisationen. Acceptans blev med andra ord nyckeln till överlevnad. RENAMO tvingades att hastigt omforma sig till politiskt parti. Även om RENAMO gick med på att omorganisera sin organisation mot ett politiskt parti vidhöll de ett störande beteende under processen, vilket gett upphov till svårigheter att anpassa sig.¹¹² En stor konflikthärd inom RENAMO gällde även de nyrekryteringar som skulle göras för att förnya partiet. Dessa nyrekryteringar orsakade interna konflikter i partiets högre led, vilket resulterade i att de till slut vägrade samarbeta med partiets

¹⁰⁹ Huntington (1968), s. 17ff.

¹¹⁰ Vines (1996), s. 16f.

¹¹¹ Manning (1998), s. 168.

¹¹² Hill (2004), s. 61f.

representanter i parlamentet. Detta har resulterat i ineffektivt i parlamentet och fördröjde parlamentets utveckling som politisk institution.¹¹³

RENAMO har inte lyckats vinna folkets förtroende i valen och har därför behållit sin plats som oppositionsparti mot FRELIMO regeringen. Partiet vann dock majoritet i fem av landets provinser i valen 1999. RENAMO begärde då ett maktövertagande i de fem, vilket avlogs av FRELIMO regeringen.¹¹⁴

5.1.2 FRELIMO

Som tidigare nämnts har FRELIMO sina rötter i Moçambiques arbetarrörelse. Denna förankring kan ha bidragit till dess bestående som politiskt parti under efterkrigstiden.¹¹⁵ FRELIMO grundades som organisation 1964.¹¹⁶ Även om organisationen har en relativt lång livstid så är den enligt Huntingtons kriterier en ganska ung organisation. Partiomvandlingen skedde hastigt efter självständigheten 1975 och kan därför inte sägas ha utvecklats successivt.

Efter arton år vid makten avsåg sig Chissano ledarskapet för FRELIMO år 2002 och efterträdaren Armando Emilio Guebuza intog rollen som ledare och president. Det förefaller dock som om inga inre splittringar eller konflikter uppstod inom partiet pga. detta. Det kan ha att göra med att Guebuza i stort för samma politik som sin företrädare och hans ledarsätt präglas av öppenhet men med en centraliserad maktutövning även om decentraliseringsmål har satts upp. Ingen i regeringen byttes ut men reformer infördes dock på de lägre nivåerna där det syns en tydlig nypolitisering och effektivisering.¹¹⁷ FRELIMO har under valen behållit sin dominerande ställning som regeringsparti.¹¹⁸

5.1.3 SWAPO

Precis som FRELIMO har SWAPO sin grund i nationalistiska arbetarrörelser som kan sägas ha bidragit till organisationens starka stöd och överlevnad under transformationsprocessen. Även i SWAPO:s fall, som i de övriga var transformationen från väpnad grupp till politiskt parti hastig då ett omformande var ett krav från de internationella aktörerna. Som i RENAMO och FRELIMO fall är SWAPO en relativt ung organisation enligt Huntingtons kriterium.¹¹⁹

Enligt Huntington kan s.k. ”generationskonflikter” uppstå inom partiet då det sker ett ledarskifte från ”grundargenerationen” till en annan. Hur partiet handskas med dessa konflikter är en viktig indikator på partiets grad av

¹¹³ Vines (1995), s. 157.

¹¹⁴ Gravinho, Jao Gomes, 2003, “Mozambique- Recent history”, s. 53-72 i Mursiosn Katharine (red.), *Africa South of Sahara 2003*, London: Europa Publications, s. 60.

¹¹⁵ Författarens anm.

¹¹⁶ CIA- The World Worldfactbook, “Mozambique”.

¹¹⁷ Gomes (2003), s. 63.

¹¹⁸ Freedomhouse, “Country Report: Mozambique, 2005”.

¹¹⁹ Författarens anm.

institutionalisering.¹²⁰ Nujoma avsåg sig posten som SWAPO:s ledare år 2004 vid partiets årliga kongress. Nujoma hade anklagats för en radikaliseringspolitik av partiet att föra samma politik och driva partiet som om det fortfarande var en gerillagrupp som kämpade mot Sydafrikas vita apartheidregim. Hoppet att denna radikaliseringspolitik skulle upphöra var stora inom partiet och sökandet efter en ny ledarkandidat resulterade i splittringar. Konflikter uppstod mellan dem som ville se en mer moderat ledare och dem som ville föra Nujomas anda vidare. Valet stod framförallt mellan tre kandidater. Utrikesminister Hidipo Hamutenya var favoritkandidaten bland partiets moderata. Hamutenya möttes dock med hård kritik av partiets ledarskap och av Nujoma som anklagade honom för att vara en "agent of imperialists".¹²¹ Nujoma avskedade Hamutenya från posten som utrikesminister, vilket minskade hans chanser att bli vald till SWAPO:s ledare. Den andra kandidaten var utbildningsminister Nahas Angula som var känd för att vara en consensusbringare. Angula stod dock mellan partiets moderata och radikala block. Även Angula utsattes för anklagelser men lyckades hålla sig kvar. Nujoma föredrog dock landsbygds- och jordbruksminister Hifikepunye Pohamba, som "talade samma språk" som Nujoma, som bl.a. hade uttryckt stöd för president Mugabes regim i Zimbabwe. Pohamba var bl.a. känd för sina hårda och något radikala landreformer på landsbygden där flera vita hade tvingats att ge upp sina landområden. Pohamba valdes till ledare för partiet och Namibias president år 2005. SWAPO vann en förkrossande majoritet i valet samma år vilket ökade förtroendet för den nya ledaren. SWAPO har sedan de första flerpartivalen varit regeringsparti och dess ställning anses vara relativt ohotad även om flera oppositionspartier har vuxit fram. SWAPO är också det enda partiet i Namibia som efter självständigheten har ökat sin väljarbas och antalet platser i parlamentet.¹²²

5.2 Partiets struktur och komplexitet

5.2.1 RENAMO

Som tidigare diskuterats gjorde RENAMO lite förändringar inom den interna hierarkin. Partiet har fortfarande många drag kvar från dess tid som väpnad grupp med ett starkt centralt styre. RENAMO har alltså problem med att organisera sig på ett effektivt sätt, speciellt på landsbygden. Makten koncentreras till partiets ledande skikt. Dhlakama, som varit partiets ohotade ledare har enligt Manning (2002) varit den största faktorn till partiets trögörliga utveckling då han systematiskt har förhindrat nyrekryteringar och finansiering till dess regionala och

¹²⁰ Huntington (1968), s. 17ff.

¹²¹ Freedomhouse, "Country Report: Namibia, 2005".

¹²² Freedomhouse, "Country Report: Namibia, 2006",

<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&country=7023&year=2006>, 2007-05-03, 07:46.

lokala representanter.¹²³ Partiet är högst personlistiskt och toppstyrt och får varje år 1,2 miljoner dollar i bistånd till att utveckla organisationen. Dhlakama och hans närmsta män har dock kontroll över dessa pengar och det är endast hälften av dem som syns gå ut till organisationens olika skikt. Detta har resulterat i att många av de små subgrupperna på provinsnivå har svårt att överleva. På lokalnivå har därför även en del ombud som hoppat av partiet och sökt sig till FRELIMO.¹²⁴ I de norra områdena där partiet har fått sina flesta mandat har partiets aktivitet kunnat upprätthållas. I de södra delarna har partiets närvaro varit mycket mer oregelbunden.¹²⁵ Förutom att försöka bygga upp den partipolitiska delen inom RENAMO har försök även gjorts att bilda civila administrationer. Även dessa syns mest till i de centrala och norra delarna av landet.¹²⁶ Även partiets granskande förgrening har en svag autonomi från resten av partiet och kommunikationen mellan partiet och dess parlamentariska förgrening är ytterst bristfällig.¹²⁷

5.2.2 FRELIMO

FRELIMO består av en rad olika undergrupper, dels på regional nivå i de olika provinserna och dels på distriktsnivå. Det finns dock fortfarande en del drag från FRELIMO:s kommunistiska bakgrund inom partiets interna struktur. Då Moçambique var en enpartistat kunde FRELIMO bygga upp sin verksamhet relativt ostört eftersom ingen annan kunde göra anspråk på makten. På basnivå består partiet av 30,000 olika celler (*celulas*). Därefter kommer på den högre basnivån de s.k. cirkel- och zonförgreningarna (*circulo, zonas*). Det är på zonnivå som partiets lokala partikontor och finns representerade över hela landet. Därefter kommer distrikts- och lokalnivå. På den högre nationella nivån inom partiet finns den Politiska byrån (*Commissao Politica*) med 15 medlemmar, vilken är partiets beslutande organ då den s.k. Centrala kommittén (*Comite Central*) endast träffas en gång om året.¹²⁸

Ett av partiets mål är att verka nära befolkningen. För att utveckla t.ex. sjukvård och skola i landet har FRELIMO satt upp en rad distriktskontor som vänder sig direkt till folket i trakten. Guebuza menar att myndigheterna måste lära sig "tjäna folket" och inte vara arroganta byråkrater på höga hästar. Folket har

¹²³ Manning, Carrie, 2002, "Elite habituation to democracy in Mozambique: the view from Parliament, 1994- 2000", s. 52- 86, *Journal of Commonwealth and Comparative Politics*, Vol: 35:1, s. 54.

¹²⁴ Swedish Trade Council, "Politisk inrikesöversikt- Guebuza dirigerar och dominerar för lag Moçambique", 2006-06-09, <http://www.swedishtrade.se/landrapporter/?objectID=5781>, 2007-05-07, 09:16.

¹²⁵ Manning (2002), s. 58.

¹²⁶ Manning (1998), s. 174.

¹²⁷ Harrison, Graham, 1996, "Democracy in Mozambique: the significance of multiparty-elections", s. 19-35, *Review of African Political Economy* 67, s. 23.

¹²⁸ Manning (2002), s. 57ff.

enligt Guebuza rätt att få svar och att få service om det så gäller skola, sjukvård, polis eller domstol.¹²⁹

Det finns även ungdomsorganisationer och kvinnoorganisationer som knyts till partiet. FRELIMO har ett fast grepp kring arbetarrörelsen vilket de efter såväl intern som internationell kritik börjar släppa taget om.¹³⁰ Regeringen förlitar sig i hög grad på att guvernörerna ska hålla trycket uppe på de administrativa personalerna och samordna de olika grenarna av statsmakten på provinsnivå. På distriktsnivån lyfter Guebuza fram de nya rådgivande kommittéerna, som visserligen inte är valda, men som representerar FRELIMO på basplanet. I år skall varje distrikt få sju miljarder meticaís (2,3 milj. kr) extra per år för högprioriterad verksamhet, som ligger nära folket och som ska väljas ut av folket med direkt deltagande. Med denna administration vill FRELIMO försöka vidmakthålla sina decentraliseringssträvanden. Som ett led i detta lägger partiet särskild vikt vid dess ungdomsverksamhet UNEMO.¹³¹

5.2.3 SWAPO

SWAPO:s struktur styrs utifrån dess stadga som upprättades vid självständigheten. Stadgan tillhandahåller riktlinjer för den operationella verksamheten och det politiska programmet. Partiets verkställande avdelning består av dess centrala kommitté. Medlemmarna här inom består av partiets ledare, parlamentariker och medlemmar från partiets lokala förgreningar och stödgrupper som finns utplacerade över hela landet. Här finns även formella kvoter för kön, ålder och etniska minoriteter.

Partiets ledare väljs av den centrala kommittén och representanterna i parlamentet nomineras av ett valberedningsinstitut inom partiet. Medlemmarna på lokal och regional nivå nomineras och väljs av lokala och regionala konferenser.

SWAPO:s kongress är den högsta institution, vilken är en nationell konferens som består av partiets ledare, parlamentariker samt lokala och regionala delegater. Här deltar även olika kvinnogrupper, ungdomsorganisationer samt medlemmar av andra anslutna grupper som handelsförbund och arbetsgivarorganisationer.¹³²

För att ständigt förnya partiet görs nyrekryteringar regelbundet och SWAPO tillhandahåller utbildning för alla medlemmar på alla nivåer. SWAPO har även en nära relation med *National Union of Namibian Workers* (NUNW), vilken är en ”dotterförening” till partiet. Några andra NGO:s associerar sig till andra partier, men de intar inte samma roll som NUNW gör i SWAPO. NUNW är aktivt

¹²⁹ Swedish Trade Council, “Politisk inrikesöversikt- Guebuza dirigerar och dominerar för lag Moçambique”.

¹³⁰ Freedomhouse, “Country Report: Mozambique, 2006”, <http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=363&year=2006&country=7022>, 2007-05-03, 16:21.

¹³¹ Swedish Trade Council, “Politisk inrikesöversikt- Guebuza dirigerar och dominerar för lag Moçambique”.

¹³² International Institute for Democracy and Election Assistance, *Namibia- Country report based on Research and Dialogue with Political Parties, 2006*, <http://www.idea.int/parties/loader.cfm?url=/commonspot/security/getfile.cfm&PageID=16884>, 2007-05-10, 06:56.

deltagande i SWAPO:s kongresser och många av dess medlemmar väljs till parlamentet genom SWAPO. Partiet har precis som FRELIMO mottagit kritik för att ha ett för nära samarbete med arbetarrörelsen, vilket nu skall regleras ytterligare.¹³³

Traditionellt har partiet en centraliserad organisation med hänsyn till dess ideologiska arv. Detta försöker SWAPO dock reglera genom en decentraliseringspolicy som införts sedan Pohamba blev ledare. Partiet strävar även efter att ta in perspektiv på gräsrotsnivån och lägger särskild vikt vid dess samarbete med dess ungdomsverksamhet.¹³⁴

5.3 Partiets autonomi och aggregerade mål

5.3.1 RENAMO

Huntington menar att: "A political organization that is the instrument of a social group, family, clan or class lacks autonomy and institutionalization"¹³⁵. Det skall alltså enligt Huntington finnas aggregerade mål inom partiet som inte blandas ihop med personliga- och/eller gruppintressen inom partiet.¹³⁶

RENAMO är relativt fritt från utomstående intressen då Sydafrika och Rhodesia inte längre är med i bilden. Partiet innehar dock ett högst personlistiskt och toppstyrt ledarskap som gör att det fungerar stelbent. Partiet saknar dessutom ett konkret politiskt program vilket gör det svårt att finna aggregerade mål. Ledarskiktets intressen har snarare tagit överhand och partiet drivs i stort sett enligt de mål och strävanden som fanns under konfliktperioden.¹³⁷ Detta är enligt Manning vanligt hos nya afrikanska partier som inte innehar regeringsmakten.¹³⁸

5.3.2 FRELIMO

Även FRELIMO kan anses vara självständigt och fritt från person- och gruppintressen inom partiet. Ett av FRELIMO regeringens främsta mål är att minimera fattigdomen. Att helt utrota fattigdomen kommer att ta flera generationer att genomföra, men regeringen strävar att åtminstone minimera den absoluta fattigdomen under det närmaste decenniet. Det som måste till är att sätta folk i mer produktivt arbete, i all synnerhet på landsbygden och i jordbruket. Enligt Freedomhouse har regeringen dock visat mycket lite konkreta strategier för hur problemet skall lösas.¹³⁹ Stora satsningar görs även för att uppfylla partiets

¹³³ Freedomhouse, "Country Report: Namibia, 2006".

¹³⁴ International Institute for Democracy and Election Assistance, *Namibia- Country report based on Research and Dialogue with Political Parties, 2006*.

¹³⁵ *Ibid.*, s. 28.

¹³⁶ *Ibid.*, s. 27.

¹³⁷ Manning (2004), s. 67ff.

¹³⁸ Manning (1998), s. 164

¹³⁹ Freedomhouse, "Country Report: Mozambique, 2006".

mål inom skola och sjukvård. Målet innehåller bl.a. att höja landets tekniska kunskap. Detta som en grundläggande åtgärd för att stimulera företagande och höja kapaciteten hos den moçambikanska arbetsstyrkan. I statsbudgeten har inrymts medel för att bygga ett antal tekniska institut för yrkesutbildning.¹⁴⁰

FRELIMO regeringen har även skaffat sig verktyg för att attackera korruptionen i den offentliga sektorn med beslutad lagstiftning och fastställd anti-korruptionsstrategi. Ett stort utbildningsprogram genomförs för tjänstemän men det saknas dock pilotfall där högre ämbetsmän och politiker ställs inför rätta.¹⁴¹

5.3.3 SWAPO

Som nämnts tidigare har SWAPO en öppen dialog med olika intresseorganisationer som kvinnoorganisationer, ungdoms- och handelsförbund. Partiet har även utarbetat aggregerade mål och strävanden inom partiet i dess stadga. Det har t.ex. utarbetats en strategi för att komma åt korruptionen inom staten, minimera arbetslösheten genom bl.a. uppmuntrade av företagande som skall sporra investeringar i den privata sektorn och reformer gällande landrättigheter och jordbruksverksamhet som resulterat i en landreformspolicy som skall uppmuntra kommersiellt jordbruk mm. Även en utarbetad policy kring skola och utbildning finns, där stora satsningar är planerade för bl.a. de tekniska utbildningarna för att på så sätt öka landets kompetens.¹⁴²

5.4 Sammanhållning och väljarstöd

5.3.1 RENAMO och FRELIMO

Inom RENAMO har oenigheterna främst gällt de nyrekryteringar som har gjorts för att modernisera organisationen. Dessa har orsakat interna konflikter i partiets högre led. Konflikter har också uppstått då nyrekryterade parlamentariker anklagats för att stå för nära FRELIMO i frågor som diskuterats i parlamentet. Detta har i sofliga fall resulterat i kommunikations- och samarbetsvårigheter mellan partiets ledare och parlamentariker, vilket har gett upphov till att nyrekryterade lämnat sina poster som parlamentariker samt till fördröjning av beslutsprocesser i parlamentet.¹⁴³ Även nyrekryteringar till ledande poster har skapat spänningar inom partiet då det existerande ledarskapet känt sig hotat.¹⁴⁴ Partiet är högst personilistiskt och toppstyrt då Dhlakama och hans närmsta män

¹⁴⁰ Swedish Trade Council, "Politisk inrikesöversikt- Guebuza dirigerar och dominerar för lag Moçambique",

¹⁴¹ Transparency International, *Annual Report Transparency International 2006*, http://www.transparency.org/publications/publications/ar_2006, 2007-05-10, 09:31.

¹⁴² Lindeke (1995), s. 15ff.

¹⁴³ Vines (1995), s. 157.

¹⁴⁴ Manning (1998), s. 167.

har dock kontroll över bidrag till partiets utveckling. De mesta av finanserna stannar vid de högre leden vilket hotar överlevnaden för subgrupperna på provins- och lokalnivå. På lokalnivå har därför även många valda ombud hoppat av RENAMO och sökt sig till FRELIMO.¹⁴⁵ Även mellan partiets centrala styre och partiets regionala och lokala representanter är kommunikationen bristfällig.¹⁴⁶

Inom FRELIMO förefaller det som att inga större kontroverser har gjort sig gällande under den tiden som de varit ett parti. Det uppstod inte heller några splittringar då Guebuza intog rollen som ledare och president efter Chissano.¹⁴⁷

De första valen hölls 1994 och blev dramatiska då RENAMO drog sig tillbaka på valdagen efter att ha hävdat att valen inte var fria och rättvisa. Bojkotten av valet lades dock ner efter internationell press. FRELIMO säkrade majoritet med 129 av 250 platser i den lagstiftande församlingen. FRELIMO ledaren Chissano valdes till president och säkrade 53.3 procent av rösterna. RENAMO ledaren Dhlakama accepterade resultatet men hävdade att oegentligheter hade förekommit. RENAMO vann majoritet i de fem nordprovinserna och begärde guvernörskap i dessa, vilket avslogs av Chissano som tilldelade alla tunga poster till FRELIMO.¹⁴⁸

1999 års val blev uppskjutet med en månad efter att RENAMO insisterat på att röstregistreringsperioden skulle förlängas. RENAMO vann dock inget på detta. FRELIMO ökade dess platser till 133 av 250. Internationella observatörer menade att valet hade varit rättvist men RENAMO överklagade till högsta domstolen och hävdade att valet hade varit ett bluffmakeri och hotade med att etablera en parallell regering i centrala och norra Moçambique. RENAMO:s överklagan avslogs år 2000, vilket gjorde att Dhlakama anklagade domstolen för att vara styrd av FRELIMO. Eftersvallningarna av det valet blev turbulent och hundratals människor dödades i upploppen. FRELIMO beskyllde RENAMO för våldet i en parlamentarisk undersökning, dominerad av FRELIMO.¹⁴⁹ Som en konsekvens av detta störde RENAMO:s parlamentariker den politiska processen under 2000 och 2001 genom att frekvent lämna församlingen eller genom att störa förhandlingarna.

Det senaste valet hölls 2004 och konsoliderade FRELIMO:s makt än mer genom att erhålla 160 platser. Valdeltagandet var dock endast 36 procent jämfört med 90 procent 1994.¹⁵⁰ RENAMO hävdade återigen att oegentligheter hade förekommit och internationella observatörer menade att vissa oegentligheter hade förekommit men att de inte hade påverkat valresultatet i helhet. Detta orsakade massiva sammandrabbningar mellan FRELIMO och RENAMO anhängare.¹⁵¹

Med hänsyn till det ovanstående menar Giovanni M. Carbone (2005) att RENAMO har stora svårigheter att verka inom de demokratiska institutionerna

¹⁴⁵ Swedish Trade Council, "Politisk inrikesöversikt- Guebuza dirigerar och dominerar för lag Moçambique".

¹⁴⁶ Manning (2002), s. 58.

¹⁴⁷ Gomes (2003), s. 63.

¹⁴⁸ Gravinho (2003) s. 67ff.

¹⁴⁹ Ibid., s. 704f.

¹⁵⁰ Freedomhouse, "Country Report: Mozambique, 2006".

¹⁵¹ Carbone, Giovanni M., 2005, "Continuidade na renovacao? Ten years of politics in Mozambique: roots, evolution and stabilization of the Frelimo-Renamo party system", s. 417- 442, *Journal of Modern African Studies*, Vol 43:3, s. 440.

och påpekar att FRELIMO å andra sidan är en väl institutionaliserad och disciplinerad organisation som haft ett nästintill monopolitiskt styre i Moçambique de senaste två decennierna.¹⁵²

5.3.3 SWAPO

Under president Nujomas tid vid posten som partiordförande för SWAPO hölls dess medlemmar i strama led. Denna ledarstil har fortsatt i en förnyad version med Pohamba. Partiet har dock blivit mer decentraliserat under hans ledarskap och toppstyret har avtagit. Det har förekommit meningsskiljaktigheter mellan moderata och radikaler inom partiet gäller främst de kontroversiella landrättighetsfrågorna. Kommunikationen mellan partiets olika nivåer anses enligt IDEA vara god då det till och med finns en egen tidsskrift inom partiet som syftar till att informera alla medlemmar på de olika nivåerna om vad som sker inom de högre avdelningarna.¹⁵³

Enligt Peter VonDepp (2005) har det förekommit förbryllande lite konflikter mellan partiets olika skikt. Partiet lyckades även hålla samman under den kontroversiella författningsförändringen 1999, som innebar en förändring av lagen om presidentskapets tvåmandatperiod. Denna ändrades till tre vilket innebar att Nujamo hade möjlighet att kandidera ännu en period. Då förslaget togs upp 1997 vållade det oroligheter inom partiet och en medlem av partiets centrala kommitté lämnade sin post i protest. Partiet lyckades dock i övrigt hålla samman utan några större kontroverser. Förslaget godkändes av parlamentet med stöd av samtliga SWAPO:s parlamentariker som innehade 50 av de totalt 72 platserna.¹⁵⁴

I de första flerpartivalen 1989 erhöll SWAPO 57 procent av rösterna. Nujoma valdes om i valen 1994, som var det första valet med den nya konstitutionen och erhöll 76 procent av folkets röster. I valen 1999 konsoliderade SWAPO än en gång sin makt genom att erhålla 77 procent av rösterna. COD som är det största oppositionspartiet, erhöll endast 11 procent. SWAPO fick därmed tvåtredjedelars majoritet i parlamentet. I de senaste valen behöll SWAPO makten och fick med 55 platser en överväldigande majoritet i parlamentet. COD erhöll 5 platser, DTA vann 4, UDF tog 3 platser och de övriga partierna tilldelades de kvarstående 5 platserna.¹⁵⁵

¹⁵² Ibid., s. 417 och s. 421.

¹⁵³ International Institute for Democracy and Election Assistance, *Namibia- Country report based on Research and Dialogue with Political Parties, 2006*.

¹⁵⁴ VonDepp (2005), s. 72f.

¹⁵⁵ Freedomhouse, "Country Report: Namibia, 2006".

5.5 Analys¹⁵⁶

Det första steget mot ett institutionaliserat parti är partiets anpassningsförmåga.¹⁵⁷ Eftersom samtliga partier har sina rötter i väpnade oppositionsgrupper som därmed har bildats under konflikt är kriteriet om dess kronologiska ålder inte användbar på det sätt som Huntington förutsätter. Det visar dock att både FRELIMO och SWAPO, som är de äldsta organisationerna, har bestått mer stabilt än RENAMO. I FRELIMO och SWAPO har det även förekommit ledarskifte i samband med dess status som ombildat parti. Detta ägde inte rum hos RENAMO, vilket har gjort att samma ledarskapsmönster och strategier har kunnat bestå och lite förändring har skett inom partiets organisation. Båda ledarskiftena från grundargenerationen hos FRELIMO och SWAPO bidrog till att partiets förnyades. Det förekom dock konflikter i SWAPO, men partiet höll samman. Vad gäller skiftandet från oppositionsparti till ledande parti har RENAMO inte lyckats. Inte heller det omvända scenariot har inträffat för FRELIMO och SWAPO som innehaft makten sedan respektive stat införde demokrati. Detta behöver dock inte betyda att partierna inte är institutionaliserade enligt denna indikator. Det kan förhålla sig så att det demokratiska systemet i staterna inte har varit i bruk tillräckligt länge för att kunna utvärdera denna indikator på ett korrekt sätt. Utvärderingen av kriteriet hos respektive parti indikerar dock att både FRELIMO och SWAPO kan anses vara institutionaliserade då de på ett mer smidigt sätt än RENAMO givit sig hän att implementera de nya demokratiska reglerna i samband med ett ledarskifte. De har även överlevt ett ledarskifte från grundargenerationen till en ny generation av ledare, vilket RENAMO inte uppvisar något resultat på.

Det andra kriteriet som undersökts är partiets struktur och komplexitet. Antalet subenheter och varierande funktionalitet är indikatorer på effektivitet och institutionalisering. En ytterligare indikator är om partiet koncentreras kring en individ eller inte.¹⁵⁸

RENAMO har fortfarande många drag kvar från dess tid som väpnad grupp med ett starkt centralt styre. Makten koncentreras till partiets ledande skikt och subenheterna på de lägre nivåerna blir i stort sett exkluderade. Det är även oklart vad de olika subenheterna har för funktioner då det saknas ett konkret partistadga som ger en förvisning av partiets olika förgreningar och aktiviteter. FRELIMO och SWAPO har däremot väl uppdelade på olika nivåer inom samhället med en tydlig struktur. Båda har som mål att verka nära befolkningen och för en aktiv dialog med det civila samhället samt har olika verksamheter här inom. Båda har dessutom en decentraliseringspolicy som de uppfyller i varierande grad. FRELIMO och SWAPO kan dock sägas uppfylla kriteriet.

Det tredje kriteriet som diskuterats är partiets autonomi och behovet av aggregerade mål.¹⁵⁹ Samtliga partier kan anses vara fria från utomstående intressen. Inom RENAMO kan det dock anses vara ledarnas intressen som styr då

¹⁵⁶ För att se en samlad sammanställning av analysresultaten se tabell 2 i kapitel 6 (Författarens anm.).

¹⁵⁷ Huntington (1968), s. 17ff.

¹⁵⁸ Ibid, s. 25ff.

¹⁵⁹ Ibid., s. 27.

partiet är kraftigt toppstyrt, men kan anses vara begränsat självständigt. RENAMO verkar även hålla fast vid samma mål som under konflikten om än i mildare form, vilket kan kopplas till dess bristande förmåga att förändra de kollektiva incitamentsstrategierna. Partiet saknar dessutom ett konkret partiprogram vilket bidrar till att det inte kan ses som institutionaliserat enligt Huntington. Inom FRELIMO syns tydliga mål om minimering av fattigdomen och arbetslösheten samt att stävja korruption. Så är även fallet inom SWAPO. Detta resulterar i att både FRELIMO och SWAPO kan anses vara institutionaliserade i hänseendet att de är upprätthåller en autonomi och har aggregerade mål. Även om RENAMO är tydligt toppstyrt kan det dock anses uppfylla kriteriet till viss del. Partiet faller dock på att det inte finns några klara aggregerade mål.

Enligt Huntington är en god sammanhållning under interna konflikter viktigt för att ett parti skall anses vara institutionaliserat.¹⁶⁰

Inom RENAMO syns tydliga splittringar då bl.a. parlamentariker lämnat sina platser och övergått till FRELIMO i protest mot ledare och maktstrukturer. Partiet lider även av kommunikationsproblem mellan det ledande skiktet och de lägre nivåerna. Partiet kan därför inte anses vara institutionaliserat enligt detta kriterium.

Inom FRELIMO märks inga tydliga kontroverser och det är därför svårt att säga om några sådana har förekommit under organisationens tid som parti. Det finns dock inga tecken på att splittringar förekommit. Inom SWAPO har det förekommit stora meningsskiljaktigheter mellan partiets moderata och radikala vid ledarskiftet och vid ändringen av konstitutionen 1999, som resulterade i ett avhopp, vilket dock kan ses som en isolerad händelse.

Både FRELIMO och SWAPO hade från början haft ett starkt stöd hos folket i dess befrielsekamper. Befolkningens lojalitet tar sig idag uttryck i ett starkt och stabilt väljarstöd. Partierna har under samtliga val behållit sin status som ledande parti samt ständigt ökat sina platser i parlamenten.

¹⁶⁰ Ibid., s. 31f.

6 Slutsatser och avslutande diskussion

Vilka faktorer var avgörande för RENAMO, FRELIMO och SWAPO:s val att transformeras till politiska partier och kan de i dagsläget anses vara institutionaliserade partier?

Tabell 1 Förklaringsfaktorernas inverkan på transformering till politiskt parti

Strukturella- och organisatoriska faktorer	RENAMO	FRELIMO	SWAPO
Internationell närvaro	God	God	God
Identitet och ideologi	God	God	God
Förmåga att förändra interelit relationerna	Bristfällig	God	God
Förmåga att förändra kollektiva incitamentsstrategier	Bristfällig	God	God

I samtliga fall förekom en hög grad av internationell närvaro. Detta dels genom en intensiv närvaro men även i form av som direkta påtryckningar att införa ett demokratiskt ramverk. I RENAMO:s fall förekom även incitamentsingivande medel i form av stort ekonomiskt stöd för att organisationen skulle omforma sig till politiskt parti. Detta eftersom de internationella aktörerna ville se ett oppositionsparti gentemot FRELIMO. RENAMO var i detta skede en svag organisation då Rhodesias och Sydafrikas stöd hade dragits tillbaka. Detta resulterar i att den internationella närvaron i kombination med RENAMO:s identitet gör att man inte står till något annat val än att transformeras till politiskt parti, vilket visas i tabellen ovan. RENAMO hade agerat som dess tidigare ”skyddsherrars” marionett i konflikten med FRELIMO, vilket resulterade i att de stod helt utan alternativ eftersom de inte innehade någon egen politisk agenda, mål eller ekonomiska medel. I FRELIMO och SWAPO:s fall var det den internationella närvaron i kombination med kommunismens fall och tillbakadragandet av Sovjetunionens stöd som gjorde att de tvingades omforma sig till politiska partier under en demokratisk ordning. Skillnaden mellan RENAMO och FRELIMO samt SWAPO är dock att de två senare hade politiska agendor som utgjorde huvudfåran i dess verksamhet vid sidan av den väpnade konflikten. Skillnaden är även att FRELIMO och SWAPO bildats av ”sina egna” vilket

underlättar deras transformationsprocess. Detta bekräftar därför Mannings påstående om att oppositionsgrupper som bildats med hjälp av utomstående grupper eller stater stöter på utmaningar som skiljer sig från de grupper som är utan sådan ”sponsring”. Det kan då vara betydligt svårare att förändra ideologiska stöttepelare ju mer extern inblandning som finns från utomstående grupper eller stater, vilket är ytterst tydligt i RENAMO:s fall.

Trots att RENAMO var svagt pga. sinande stöd och en allt mer okontrollerbar organisering gjorde inte mycket för att förändra interelit relationerna inom organisationen. RENAMO:s största utmaning inför omstruktureringarna var att rekrytera kandidater till parlamentsvalet, vilket skapade spänningar inom organisationen då man inte ville utmana det existerande ledarskapet. Dessa kandidater bestod antingen av nya rekryter som stött RENAMO under kriget eller medlemmar från hemliga stadsenheter inom organisationen. De ledare som funnits inom organisationen under konflikten blev uppflyttade till parlamentsdelegationen. Detta innebar att RENAMO kunde behålla samma organisering och hierarki under efterkrigstiden som de innehade under konfliktperioden. Den existerande organisationsformen kunde upprätthållas under efterkrigstiden av två anledningar; RENAMO:s totala beroende av finansiellt stöd samt att de internationella aktörerna och givarnas hade erkänt Dhlakama som ledare. I och med att denna organisering och hierarki kunde upprätthållas gjordes det inte heller mycket ansträngningar för att förändra de kollektiva incitamentsstrategierna. RENAMO vidmakthöll istället samma strategi som under kriget och profilerade sig som en ”koalition för de marginaliserade”. Manning menar även att tvåpartisystemet inom Moçambique har tillåtit RENAMO att vidmakthålla samma strategi som under konflikten. Partiet har därför haft lite press på sig att ta itu med frågan om den interna organisationens utveckling och att utforma ett tydligt partiprogram.

Som visas i tabellen visade FRELIMO och SWAPO goda resultat i att förändra både interelitrelationerna och de kollektiva incitamentsstrategierna. Anledningarna till att FRELIMO var tvungen att ändra sina kollektiva incitamentsstrategier var dels det internationella läget med kommunismens fall vilket gjorde att man inte längre kunde vidmakthålla en socialistisk agenda i en demokratisk ordning. Ledarbytet från Machel till Chissano medförde även att nya strategier kunde genomföras, detta dels pga. nyrekryteringar som gjordes för att modernisera partiet. Inom SWAPO skedde inget ledarbyte då ingen inom partiet förmådde att utmana honom, dels pga. av hans och dels pga. att det internationella samhället erkänt honom Namibias företrädare. Detta gjorde att partiet i stort sett kunde upprätthålla samma hierarki som tidigare. SWAPO vidmakthöll även socialismen under det första valet 1989, men blev precis som FRELIMO tvungna att överge denna. Detta som en konsekvens av det internationella läget samt av de internationella aktörernas påtryckningar om att införa demokrati. Den största anledningen till SWAPO:s förändringar av de kollektiva incitamentsstrategierna är kommunismens fall men även det faktum att det började växa fram oppositionspartier då den demokratiska konstitutionen införts. Detta gjorde att partiets tvingades till förändringar både inom interelitrelationerna och av strategierna.

Tabell 2 Kan respektive parti anses vara institutionaliserat enligt Huntingtons kriterier?

Kriterier	RENAMO	FRELIMO	SWAPO
Anpassningsförmåga	Bristfällig	God	God
Struktur och komplexitet	Bristfällig	God	God
Autonomi	Delvis bristfällig	God	God
Sammanhållning och väljarstöd	Bristfällig	God	God

Som tabell 2 visar är RENAMO inte ett institutionaliserat parti enligt Huntingtons kriterier medan FRELIMO och SWAPO har visat goda resultat i samtliga.¹⁶¹

Finns det något samband mellan respektive grupps transformationsprocess och dess grad av institutionalisering?

Vid jämförelse av resultaten i tabell 1 och tabell 2 kan det finnas ett samband mellan partiernas hanterade av de organisatoriska faktorerna och dess grad av institutionalisering. RENAMO:s grad som institutionaliserat parti kan tänkas ha ett samband med dess bristfälliga förmåga att förändra interelitrelationerna samt dess kollektiva incitamentsstrategier. Oförmågan att förändra interelitrelationerna och de kollektiva incitamentsstrategierna under transformationsprocessen har således resulterat i att partiet har haft stora anpassningssvårigheter under efterkrigstiden. Partiets oförmåga att förändra de organisatoriska faktorerna har därför resulterat i svårigheter inom organisationens struktur och i dess sammanhållning av partiet. Detta då partiet i stort sett styrs enligt den centrala strategi som fanns under konfliktperioden och att partiet ständigt uppvisar brister i kommunikation och organisering inom partiet. Detta såväl under transformationsprocessen som i nutid. För FRELIMO och SWAPO tros scenariot vara det omvända då partiernas relativa goda insatser att förändra de organisatoriska faktorerna under transformationsprocessen resulterat i att de enligt Huntingtons kriterier innehar en högre grad av institutionalisering.

Resultaten ovan visar även på Randell och Svåsands argument om att ett partis grad av institutionalisering inte nödvändigtvis är konvergent med partisystemets institutionalisering. Resultatet i RENAMO:s fall kan även ha att göra med att FRELIMO redan hade ett försprång redan innan institutionaliseringsprocessen påbörjades. FRELIMO redan under befrielsekampen åtnjöt ett stort stöd hos folket. RENAMO var tvunget att transformeras snabbt och innehade inte en politisk agenda, vilket kan spela roll för utfallet här. Detta visar även på Randell och Svåsands resonemang om att redan existerande grupper gynnas vid en snabb transformation som är initierad utifrån.

¹⁶¹ Se avsnitt 5.5 för en fullständig utvärdering av resultaten i Tabell 2.

7 Referensförteckning

Litteratur

- Bäck, Mats & Möller, Tommy, 2001, *Partier och organisationer*, femte upplagan, Stockholm: Nordstedts Juridik AB.
- Carbone, Giovanni M., 2005, "Continuidade na renovacao? Ten years of politics in Mozambique: roots, evolution and stabilization of the Frelimo-Renamo party system", s. 417- 442, *Journal of Modern African Studies*, Vol 43:3.
- Cervenka, Zdenek, 1998, *Fred i Angola- frihet för Namibia?*, Världspolitikens dagsfrågor Nr:12 1998, Stockholm: Utrikespolitiska institutet.
- Dix, Robert H., (1992), "Democratization and the institutionalization of Latin American political parties", s. 488- 512 i *Comparative Political Studies*, Vol: 24:4
- Esaiasson, Peter & Gilljam Mikael m.fl., 2004, *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 2 ed., Stockholm: Nordstedts juridik.
- Forrest, Joshua B., 2004, *Subnationalism in Africa, Ethnicity, Alliances and Politics*, London: Boulder, Lynne Rienner Publishers.
- Gravinho, Jao Gomes, 2003, "Mozambique- Recent history", s. 53-72 i Mursiosn Katharine (red.), *Africa South of Sahara 2003*, London: Europa Publications.
- Hall, Margaret & Young, Tom, 1997, *Confronting Leviathan: Mozambique Since Independence*, London: Ohio University Press.
- Hall, Margaret, 1990, "The Mozambican National Resistance Movement (Renamo): A study in The Destruction of an African Country" s. 39-68, *Africa*, Vol: 60:1.
- Harrison, Graham, 1996, "Democracy in Mozambique: the significance of multiparty-elections", s. 19-35, *Review of African Political Economy* 67.
- Hill, Steven M., 2004, *United Nations Disarmament Processes in Intra-State Conflict*, New York: Palgrave Macmillian.
- Huntington, Samuel P., 1968, *Political order in changing societies*, New Haven, CT: Yale University Press.
- Lane, Jan-Erik & Ersson, Svante, 1999, *The new institutional politics, performance and outcomes*, London: Routledge.
- Leys, Colin & Saul, John S., 1994, "Liberation without Democracy? The Swapo Crisis of 1976", s. 123-147, *Journal of Southern African Studies*, Vol:20:1, s. 124.
- Licklider, Roy, 1992, "How Civil Wars End: Question and Methods", s. 9-10, (red.) Licklider, Roy, *Stopping the Killing, How Civil Wars End*, New York: New York U.P.
- Lindeke, William A., 1995, "Democratization in Namibia: Soft state, hard choices", s. 3-30, *Studies in Comparative International Development*, Vol: 30:1.

- Mainwaring, Scott & Scully, Timothy R. (red.), 1995, *Building democratic institutions: party systems in Latin- America*, (Stanford: Stanford University Press), s. 2f.
- Manning, Carrie, 1998, "Constructing opposition in Mozambique: Renamo as political party", s. 161-191, *Journal of Southern African Studies*, Vol: 24:1.
- Manning, Carrie, 2002, "Elite habituation to democracy in Mozambique: the view from Parliament, 1994- 2000", s. 52- 86, *Journal of Commonwealth and Comparative Politics*, Vol: 35:1.
- Manning, Carrie, 2004, "Armed Opposition Groups into Political Parties: Comparing Bosnia, Kosovo, and Mozambique", s. 54-76, *Studies in Comperative International Development*, Vol: 39:1.
- Msabaha, Ibrahim, 1995, "Negotiating an End to Mozambique´s Murderous Rebellion" i Zartman, I. William (red), *Elusive Peace. Negotiating an End to Civil Wars*, Washington D.C. USA: The Brookings Institution.
- Munslow, Barry, 1983, *Mozambique: the Revolution and its Origins*, Harlow: Longman.
- Ohlson, Thomas, 1998, *Power Politics and Peace Politics: Intra-State Conflict Resolution in Southern Africa*, Uppsala: Uppsala Universitet.
- Panbianco, Angelo, 1989, *Political Parties Organization and Power*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Peeler, John A., 1998, *Building democracy in Latin America*, Colorado: Boulder, Lynne Rienner Publishers.
- Randall, Vicky & Svåsand, Lars, 2002, "Party institutionalization in new democracies", s.5-29, *Party Politics*, Vol: 8:1.
- Rothchild, Donald S., 1997, *Managing ethnic conflict in Africa: Pressures and Incentives for Cooperation*, Washington D.C.: Brookings Institution Press, cop.
- Sartori, Giovanni, 1976, *Parties and party systems, a framework for analysis*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Saul, John S. & Leys, Colin, (2003), "Forgotten history as Politics in Contemporary Namibia", s. 333-353, *Journal of Southern African Studies*, Vol: 29:2.
- Sidaway, James D. & Simon, David, 1993, "Geopolitical Transition and State Formation: The Changing Political Geographies of Angola, Mozambique and Namibia", s. 6-28, *Journal of Southern African Studies*, Vol: 19:1
- Stureges, Paul, Katjihingua, Mbensae, Mchombo, Kingo, 2004, "Information in the national liberation struggle: modeling the case of Namibia (1966-1990)", s. 735-750, *Journal of Documentation*, Vol 61:6.
- Suttner, Raymond, 2004, "Transformation of political parties in Africa today", s. 1-27, *Transformation: Critical Perspectives on Southern Africa*, Vol: 55.
- Synge, Richard, 1997, *Mozambique: UN peacekeeping in action, 1992-94*, Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press.
- Vines, Alex, 1995, *Angola and Mozambique: the aftermath of conflict*, London: Research Institute for the Study of Conflict and Terrorism.
- Vines, Alex, 1996, *Renamo: from terrorism to democracy in Mozambique?*, London: James Currey.
- VonDepp, Peter, 2005, "Party Cohesion and Fractionalization in New African

- Democracies: Lessons from Struggles over Third-Term Amendments”, s.65-87, *Studies in Comparative International Development*, Vol:40:3.
- Von Hippel, Karin 1998, ”Old concepts and new Challenges: African nationalism in the post-Cold War era”, s. 28-42 i Akinrinade, Sola & Sesay, Amdu (red.), *Africa in the post-Cold War International System*, London: Pinter.
- Ware, Alan, 1996, *Political parties and party systems*, New York: Oxford University Press.

Elektroniska referenser

- CIA-The World Factbook, ”Mozambique”,
<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/mz.html>, 2006-10-08,
 14:30.
- CIA- The World Factbook, ”Namibia”,
<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/wa.html>, 2006-10-11,
 11:22.
- Swedish Trade Council, ”Namibia- ekonomisk översikt 2001”,
<http://www.exportnytt.swedishtrade.se/?type=exportnews&id=5210>, 2007-04-23,
 10:31.
- Swedish Trade Council, ” Politisk inrikesöversikt- Guebuza dirigerar och dominerar för lag Moçambique”, 2006-06-09,
<http://www.swedishtrade.se/landrapporter/?objectID=5781>, 2007-05-07, 09:16.
- Freedomhouse, ”Country Report: Mozambique, 2005”,
<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&year=2005&country=6796>, 2006-10-08,
 14:16.
- Freedomhouse, ”Country Report: Mozambique, 2006”,
<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=363&year=2006&country=7022>, 2007-05-03,
 16:21.
- Freedomhouse, ”Country Report: Namibia, 2005”,
<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&country=6797&year=2005>, 2006-10-08,
 14:08.
- Freedomhouse, ”Country Report: Namibia, 2006”,
<http://www.freedomhouse.org/template.cfm?page=22&country=7023&year=2006>, 2007-05-03,
 07:46.
- International Institute for Democracy and Election Assistance, *Namibia- Country report based on Research and Dialogue with Political Parties, 2006*,
<http://www.idea.int/parties/loader.cfm?url=/commonspot/security/getfile.cfm&PageID=16884>, 2007-05-10,
 06:56.
- International Monetary Fund, ”IMF Country Report 2007, Namibia”,
http://www.imf.org/external/pubs/cat/scr1_sp.cfm?s_year=2007&e_year=2007&brtype=default, 2007-04-28,
 07:37.
- International Monetary Fund, ”IMF Country Report 2007, Mozambique”,
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr0736.pdf>, 2007-05-01,
 09:46.
- S/RES/435 (1978) of 29 September 1978,
<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/368/80/IMG/NR036880.pdf?OpenElement>, 2007-04-29,
 08:00.

- S/RES/632 (1989) of 16 February 1989,
<http://daccessdds.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/557/69/IMG/NR055769.pdf?OpenElement>, 2007-04-29, 09:32.
- S/RES/782 (1992) of 13 October 1992,
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/499/21/IMG/N9249921.pdf?OpenElement>, 2007-04-28, 14:18.
- S/RES/797 (1992) of 16 December 1992,
<http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/824/85/IMG/N9282485.pdf?OpenElement>, 2007-04-28, 13:33.
- Transparency International, *Annual Report Transparency International 2006*,
http://www.transparency.org/publications/publications/ar_2006, 2007-05-10, 09:31.
- United Nations Information Centre for the Nordic Countries, "Fredsbefarande insatser har banat väg för fred",
http://www.un.dk/swedish/Fred_och_sakerhet/fredsbefarande%20insatser/fredsbefarande_insatser_har_bana.htm, 2007-05-03, 16:32.
- United Nations, "Mozambique-ONUMOZ, Background",
http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozFT.htm, 2007-04-28, 14:10.
- United Nations, "Mozambique-ONUMOZ, Mandate",
http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/onumozM.htm, 2007-04-27, 15:21.
- United Nations, "Namibia- United Nations Transition Assistant Group, Mandate",
http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/co_mission/untagM.htm, 2007-04-15, 13:36.
- U.S Department of State, Bureau of African Affairs, "Background note: Namibia", Namibia- <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/5472.htm>, 2007-04-11, 15:37.
- Utrikespolitiska institutet, "Moçambique",
http://www.ui.se/default.aspx?doc_id=1255, 2006-11-01, 14:59.
- Utrikespolitiska institutet, "Namibia",
http://www.ui.se/default.aspx?doc_id=1255, 2006-11-01, 15:14.

Bilaga 1 Karta och landfakta Moçambique

Källa: Utrikespolitiska institutet

Moçambique

Population: 19 400 000

GNI/Capita: 210 US dollar

Etniska grupperingar:
Ungefär 99,6% av
befolkningen består av de
etniska grupperingarna
Makhuwa, Tsonga, Lomwe
och Sena.

Huvudstad: Maputo

Statsskick: Republik

Politiska partier: Front for
the Liberation of
Mozambique (FRELIMO),
Mozambique National
Resistance-Electoral Union
(RENAMO).

Rankad status av
Freedomhouse: Partly Free

Källa: CIA- The Worldfactbook
och Freedomhouse.

Bilaga 2 Karta och landfakta Namibia

Källa: Utrikespolitiska institutet

Namibia

Population: 2 000 000
GNI/Capita: 1,930 US dollar

Etniska grupperingar:
Svarta 87.5%, Vita 6%, Mixed 6.5%. Ungefär 50% av befolkningen tillhör Ovambo stammen och 9% till Kavangos stammen. Andra etniska grupperingar är Herero 7%, Damara 7%, Nama 5%, Caprivian 4%, Bushmen 3%, Baster 2% och Tswana 0.5%.

Huvudstad: Windhoek

Statskick: Republik
Politiska Partier: South West Africa People's Organization (SWAPO), Democratic Turnhalle Alliance (DTA), United Democratic Front of Namibia (UDF), Congress of Democrats (COD), Republican Party (RP), National Unity Democratic Organization (NUDO), Monitor Action Group (MAG).

Rankad status av Freedomhouse: Free

Källa: CIA- The Worldfactbook och Freedomhouse

Bilaga 3 Tidslinje Moçambique

- 1498 Portugal inleder kolonialiseringen av Moçambique.
- 1965 *Front for the Liberation of Mozambique* eller *Frente de Libertacao de Mocambique* (FRELIMO) grundas av en marxistisk befrielseerörelse och inleder kampen för självständighet.
- 1974 Den portugisiska revolutionen leder till att Portugals kolonialisering av Moçambique upphör. FRELIMO undertecknar *Lusaka Accords* vilket även upprättar en övergångsregering i landet.
- 1975 Moçambique blir självständigt den 25 juni. FRELIMO blir regeringsparti i ett enpartisystem.¹⁶²
- 1976 Mozambique National Resistance (RENAMO) grundas med extern hjälp från Rhodesia och Sydafrika, som en opposition till det marxistiska FRELIMO. Detta leder till en intern konflikt mellan FRELIMO och RENAMO.
- 1984 FRELIMO regeringen och Sydafrika undertecknar *Nkomati Accord of non-aggression*. Sydafrika ignorerar dock att följa avtalet.
- 1986 FRELIMO:s ledare och upphovsman Samora Machel avlider i en flygkrasch. Joaquim Chissano blir ny president och ledare för FRELIMO.
- 1990 FRELIMO regeringen ändrar konstitutionen så att ett flerpartisystem införs. Under detta år inleds även förhandlingar mellan FRELIMO och RENAMO under medling av romerskkatolska Sant' Egido och italienska politiker.
- 1992 I maj involveras FN i förhandlingarna.
- I oktober undertecknar RENAMO och FRELIMO *Rome Accords*, vilket innebär slutet på 16 år av konflikt som krävt 1 miljon människors liv och försatt 4,5 miljoner på flykt både inom och utanför Moçambiques gränser.

¹⁶² CIA- The World Worldfactbook, "Mozambique".

- 1994 Val hålls i oktober och FRELIMO vinner majoritet. Den nya regeringen etableras i december och FN drar sig tillbaka från landet.
- 1999 FRELIMO väljs om i valen.
- 2002 FRELIMO utser en ny ledare inför nästa presidentval.
- 2004 FRELIMO:s ledare Armando Emilio Guebuza blir ny president i Moçambique efter Chissano. RENAMO:s ledare är fortfarande Afonso Dhlakama.
- 2006 Det långvariga inbördeskriget tillsammans med kriget mot Sydafrika var allt annat än gynnsamt och vid fredsavtalet 1992 låg landets ekonomi i spillror. Sedan 1987 har det genomförts en rad makroekonomiska reformer som de senaste åren resulterat i ökad ekonomisk tillväxt och stabilitet. Moçambique anses idag ha en av de bäst presterande ekonomierna i Afrika, vilket till stor del beror på externt bistånd från främst Storbritannien och stora skuldavskrivningar genom HIPC-initiativet. Moçambique är dock fortfarande en av världens fattigaste länder.¹⁶³

Landet har som många andra afrikanska stater stora problem med korruption såväl inom den politiska sfären som inom rättsystemet. Freedomhouse skriver att medborgarna mycket väl kan förändra styret till demokrati men att detta i hög grad förhindras av det politiska och ekonomiska arv som krigen burit med sig samt det faktum att politiskt våld är vanligt förekommande. Även små politiska partier har svårt att etablera sig och därför kan det inte sägas finnas något självklart alternativ till det dominerande FRELIMO partiets politik. Nästa val ska hållas år 2009.¹⁶⁴

¹⁶³ International Monetary Fund, "IMF Country Report 2007, Mozambique", <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2007/cr0736.pdf>, 2007-05-01, 09:46.

¹⁶⁴ Freedomhouse, "Country Report: Mozambique, 2005".

Bilaga 4 Tidslinje Namibia

- 1889-1890 Efter avtal mellan Storbritannien och Tyskland hamnar Namibia, dåvarande Sydvästafrika under tyskt inflytande.
- 1915 Det tyska kolonialinflytandet upphör och följs av Sydafrikansk ockupation år 1915. Efter första världskriget fick Sydafrika mandat av Nationernas Förbund att förvalta Namibia. Sydafrika kom dock i praktiken att inkorporera landet som sin femte provins.
- 1948 Apartheidsystem införs av den Sydafrikanska ockupationsmakten och var verksamt i 42 år.¹⁶⁵
- 1950 Under 1950-talet bildades *Ovamboland People's Organization* (OPO) och *South West Africa National Union* (SWANO) och ett organiserat motstånd inleddes.
- 1960 Den svarta befrielse- och arbetarrörelsen OPO ombildas till *South West Africa People's Organization* (SWAPO) inledde den väpnade kampen mot det Sydafrikanska styret.¹⁶⁶
- 1977-1978 Under detta år presenterar medlemmar av FN:s säkerhetsråd, bl.a. Kanada, Frankrike, Tyskland, Storbritannien, och USA (*the Western Contact Group*), en samlad diplomatisk ansträngning genom förhandlingar mellan SWAPO och Sydafrika för att få till stånd en internationellt accepterad självständighet av Namibia. Detta ledde till Säkerhetsrådets resolution 435. Förslaget känns även som *the UN Plan*, vilken utarbetades i konsultation med Sydafrika, de s.k. *Frontline states* (Angola, Botswana, Moçambique, Tanzania, Zambia, and Zimbabwe), SWAPO, FN sändebud och the Western Contact Group. Denna plan krävde att val skulle hållas under FN:s övervakning och kontroll, upphörande av våldshandlingar från alla parter, restriktioner för Sydafrikas och Namibias militär och polis. Sydafrika går med på att samarbeta i arbetet med att implementera resolutionen. I december 1978 hålls val i Namibia vilket bojkottas av SWAPO och några andra politiska partier.¹⁶⁷ Sydafrika fortsätter att administrera Namibia då landet funnit en förhandlingstaktik i USA:s

¹⁶⁵ Freedomhouse, "Country Report: Namibia, 2005".

¹⁶⁶ CIA- The World Factbook, "Namibia".

¹⁶⁷ U.S Department of State, Bureau of African Affairs, "Background note: Namibia".

”linkage”-politik, vilken knöt ett oberoende för Namibia till ett tillbakadragande av kubanska trupper från Angola.¹⁶⁸

- 1978-1988 Intensiva förhandlingar pågick under denna period mellan berörda parter och FN:s speciellt utsedda representant och sändebud Martti Ahtisaari. Förhandlingarnas huvudfrågor gällde främst övervakning av val samt implementering av the UN Plan. År 1982 godkänns nya konstitutionella principer av de inblandade parterna. Detta skapade ett ramverk för Namibias nya demokratiska konstitution.
- 1990 Namibia blir efter 13 års gerillakrig självständigt den 21 mars till följd av befrielsekampen tillsammans med långvarigt och hårdnande tryck från FN, västmakterna och afrikanska stater. FN sattes att bevaka den demokratiska transitionen. Sam Nujoma valdes som ledare för SWAPO och valdes även till president i valen till National Assembly samma år.
- 1994 Nujoma väljs om i presidentvalen och SWAPO vinner en förkrossande majoritet i valet. Nujamo och den SWAPO dominerade regeringen inför samma år ett nästintill auktoritärt styre i landet.
- 1999 Författningsförändringen från 1994 resulterar i att Nujoma vinner valen än en gång med 77 procent av rösterna och innehar ännu en femårsperiod vid presidentposten. SWAPO innehade nu två tredjedelar av makten i den 72 platser stora National Assembly. Samma år bildades *Demokraternas Kongress* (COD) som ett nytt parti i protest då författningsförändringen gjort att Nujamo hade rätt att ställa upp för ännu en presidentperiod.¹⁶⁹

Strider blossar upp i Caprivi provinsen 1998 och 1999. Caprivi är en landremsa i nordöstra Namibia och gränsar till Angola och Botswana. Denna landremsa användes som centralbas av Sydafrikas i operationer mot SWAPO gerillan. 1999 ingick Namibia en ömsesidig säkerhetspakt med Angola efter att UNITA (the National Union for the Independence of Angola) anklagats för att ge stöd åt Caprivi rebeller och de uppror som förekommit. 1999 förklarade Nujoma ett alarmerande tillstånd i Caprivi provinsen vilket innebar att säkerhetsstyrkorna gavs vidsträckta befogenheter. Detta resulterade i de våldsamma strider mellan säkerhetsstyrkor och Caprivi rebeller som fick 2,400 människor på flykt till Botswana. Rättegångar startades 2003 mot Caprivi separatister och nya inleddes år 2005.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Cervenka (1998), s. 28.

¹⁶⁹ U.S Department of State, Bureau of African Affairs, “Background note: Namibia”.

¹⁷⁰ Forrest (2004), s. 183f.

- 2004 Nujoma ställde inte upp i valet 2004 istället ställde Hifikepunye Pohamba upp som presidentkandidat.
- 2005 SWAPO och Pohamba vann än en gång en förkrossande majoritet. Dessa val bedöms dock som fria och demokratiska enligt FN och NGO:s som var närvarande i landet.¹⁷¹
- 2006 Namibia beskrivs idag som ett lyckat fall av övergång till demokrati. I jämförelse med andra grannstater som Angola och Sydafrika eller andra mer avlägsna övergångar som i Kambodja eller Nicaragua så har problemen varit få och övergången till demokratiskt styre har skett i stort sett utan våld, vilket är ett undantag från andra fall efter Kalla Krigets slut.¹⁷² Namibia har dock fortfarande problem med hög korruption, elit personalism, etnisk diskriminering, mänskliga rättigheter samt ett svagt civilt samhälle som har svårt att utvecklas fullt ut.¹⁷³ Enligt IMF har Namibia en av de mest stabila ekonomierna i regionen och Afrika. Givet landets historia och relativt korta tid som självständig stat har ekonomin stabiliserats relativt snabbt. De flesta makroekonomiska variablerna är någorlunda stabila och olikt många andra länder i regionen ses Namibia som icke beroende av bistånd och istället investerar främst OECD länder i dess växande gruvindustri. Precis som de flesta afrikanska länder är problematiken kring aids epidemin och den sociala fattigdomen stor och står för de största biståndandelarna i landet.¹⁷⁴ Landet kan dock sägas ha en oberoende ekonomi från bistånd och givarländer och i internationella undersökningar framstår landet som ett av de mest attraktiva i Afrika för investerare.¹⁷⁵

¹⁷¹ Freedomhouse, "Country Report: Namibia, 2005".

¹⁷² Lindeke (1995), s. 13.

¹⁷³ Freedomhouse, "Country Report: Namibia, 2005".

¹⁷⁴ International Monetary Fund, "IMF Country Report 2007, Namibia", http://www.imf.org/external/pubs/cat/scr1_sp.cfm?s_year=2007&e_year=2007&brtype=default, 2007-04-28, 07:37.

¹⁷⁵ Swedish Trade Council, "Namibia-ekonomisk översikt 2001", <http://www.exportnytt.swedishtrade.se/?type=exportnews&id=5210>, 2007-04-23, 10:31.